

NOUA REVISTA

ROMANA

UN NUMĂR: 25 BANI

ABONAMENTUL:

In țară pe un an (2 volume sau 48 numere) 10 Lei
 „ „ „ 3 luni (1 vol. sau 24 numere) 6 „
 In strălădate pe un an 12 „
 Abonament de probă pe 3 luni 1,50 „

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

Director: C. RADULESCU-MOTRU

Profesor la Universitatea din București

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

București, Calea Victoriei 62 (Pasajul Imobiliara)

Telefon 30/11

DIRECȚIA: Bulevardul Ferdinand, 55

Telefon 8/66

No. 4

DUMINICĂ 25 NOEMBRIE 1912

Vol. XIII

NOUTAȚI.

....

Inmormântarea lui Caragiale.

Cea mai mare forță literară a neamului nostru a fost îngropată în București, Joi 22 curent. Au venit la această prea tristă faptă, scriitorimea noastră toată, oameni politici, artiști—toată tinerimea Bucureștilor, militari, studenți și școlari. E și aci, poate, un semn al viabilității veșnic tinere a operei marelui nostru Caragiale.

Inmormântarea s'a făcut fără vre-o solemnitate rece și oficială. Singure felinarele îndoliate pe străzi, ne aminteau de caracterul oficial al ceremoniei. Incolo—miniștri sau foști miniștri, trepădau cu toții, într'o mișcătoare tovarășie de durere, cu mulțimea,—prin străzile muiate de ploaie.

A fost o înmormântare care n'a izbit prea mult modestia și groaza de alaiu—pe care o cunoscuserăm cu toții la marele om.

S'au depus coroane și s'au rostit discursuri, din care eulegem și noi mai la vale.

Dl. Take Ionescu a vorbit din partea guvernului:

Întâmplarea voește să plângă împreună cu dv. pierderea lui Caragiale, atât în numele guvernului, cât și în numele partidului politic din care a făcut parte acest într'adevăr mare Român.

In creațiunile lui Caragiale, s'a manifestat primul lui contact cu viața politică.

Ridicizând cu o ironie maestră neajunsurile guvernărilor libere, Caragiale apărea drept un vrăjmaș, sau cel puțin un neîncredător în mișcarea democratică care este evenimentul de căpetenie al timpurilor moderne.

Adevărul era altul. Sub surâsul lui așa de desprețuitor, se ascundea o dragoste caldă pentru năzuința masselor de a-și îmbunătăți cât mai mult condițiile de traiu, și o încredere nefermă în putința lor de a se salva prin ele înșile.

La lumina groazniciei vâpăi dela 1907 s'a văzut lămpede și gândul întim al lui Caragiale. A doua zi după acea catastrofă, toți cei care au simțit pe umerii lor povara răspunderilor, au fost nevoiți să-și facă o revizuire de conștiință. Din acel ceas, cei cari nu-l cunoșteau decât din aparență, au văzut cu umire un nou Caragiale. Diletanțul ironist transformat în Apostol.

Iar când un an în urmă, partidul nostru și-a început cariera, pribegind pe tot pământul României ca să strângă adestinile sufletelui, Caragiale ne-a făcut onoarea, neprefuita onoare, să ne dea dovada încrederei, făcând să intre apostolia lui în cadrul sforțărilor noastre.

Cugetător adânc și artist impecabil, Caragiale a înălțat și inobilat vorba dela întrunirile publice, aceeași vorbă care, lipsită de talentul lui, fusese pentru el, altădată, subiect de nemiloasă ironie.

Și s'a dus dintre vii, tocmai în ajunul zilei în care era să se îndeplinească, în sfârșit, una din rarele și modestele lui dorințe, să ducă puterea lui de judecată și bogăția lui de imagini, la tribuna parlamentară și să ne dea spre minunarea și delectarea noastră încă o dovadă despre universalitatea geniului lui, și despre adâncimea pătrunderii lui politice.

D-l Barbu Delavrancea, ca din partea generației scriitorilor din care a fost părtaș și Caragiale, a spus între altele:

Caragiale n'a fost nici deputat, nici profesor la Universitate, nici academician, nici ministru, fiindcă n'a vrut să fie. Era sorfit să nu fie nimic din câte sintem și să fie tot ceea ce am putea fi, să ne integreze, să ne reprezinte sporivi în ochii noștri și cu podoabe scumpe în fața străinilor.

— și a sfârșit atrăgând atenția mai marilor noștri, asupra șartei urmașilor săi:

Dormi Caragiale, dormi! draguțule, somn fără vise, și mai cu seamă nu cu visul tău teribil și cel de pe urmă: — Cine

va îngriji de copiii mei?—Copiii tăi sunt copii de suflet ai neamului românesc. România își va face datoria, își va plăti datoria!

D. Mihail Sadoveanu a vorbit din partea scriitorilor:

Noi, generația de după el, ne-am obișnuit de mult a-l socoti ca pe un învățator. L'am înconjurat totdeauna de dragoste și de admirație. Am avut pentru el și un adânc sentiment de recunoștință,—pentru că el a făcut parte dintre acei mari înaintași cari se sacrifică și cad în marea luptă contra îndiferenței și a inculturii.

D. Mihail Dragomirescu, din partea Universității:

Caragiale n'a avut în viață nici o atingere cu Universitatea. El n'a fost nici student, nici profesor. Cu toate acestea, marlore sunt zidurile acestei inalte școli în care numele lui a răsunat de atâtea ori, că, fără să fi primit învățatură în sânul ei, el de multă vreme era într'înso mai presus de orice învățator. Studențimea noastră de aproape o generație vede în Caragiale pe cel mai de seamă reprezentant al poeziei dramatice române; iar de câtuva timp încoace, ea începuse să prefiască într'însul, nu numai pe cel mai desăvârșit maestru al verbului românesc, dar și pe unul din cei mai adânci gânditori ai neamului.

Fără a fi dar, pedagog titrat în universitate, el a fost învățător chiar al celor chemați în mod oficial să răspândească lumina în universitate.

Au mai vorbit D-l I. Procopiu, din partea presei; și D-l Al. Davila din partea Teatrului Național.

Noul Parlament.

De multă vreme n'au avut parlamentele noastre importanța pe care va avea-o noul parlament care se deschide la 26 cor. De activitatea acestui parlament se leagă o nouă orientare, atât în politica internă dintre partide, cât și în politica generală a Țării.

În ce privește politica internă dintre partide, noul parlament va avea să decidă, dacă ideile conservatoare rămân să fie reprezentate pe viitor printr'un singur partid unit, sau prin două, cum a fost în ultimii ani. În ce privește politica generală a țării, noul parlament va avea să aleagă între diferitele mijloace cari se propun pentru apărarea și întărirea neamului, mijloace de care poate să depindă mai largiu desfășurarea vieții noastre politice și culturale. De pe acum ni se anunță, în această din urmă privință, că activitatea noului parlament va marca neîndoios începutul unei perioade militare...

Dacă ar fi să judecăm, după cele știute și văzute, multe iluzii n'ar trebui să ne facem asupra activității noului parlament. Personalismul bolnăvicios, în care ne sbatem dela începutul practicării libertăților constituționale, este intrat prea adânc în deprinderile noastre politice, pentru ca el să dispară dintr'o dată și să lase pe bărbații pregătiți a face binele, să ajungă până la locul de unde se poate face binele. Toată nădejdea ne stă în puterea atavică a patriotismului românesc. Imprejurările grele de astăzi nădăjduim că vor evoca energia sufletească de unde izvorau altă dată faptele Românilor, cari ne-au păstrat valra strămoșească.

Noul Parlament reunește aproape pe toți bărbații politici mai de seamă. Cu puține excepțiuni, partidele de guvernământ își au în el pe toți frunțașii lor. Propoția în care sunt reprezentate diferitele partide, date fiind moravurile noastre politice, nu joacă un mare rol. Este neîndoios că guvernul are o mare majoritate, și că nu a-ârni decât de tactul și de sentimentul de răspundere a celor din guvern, pentru ca această majoritate să se păstreze compactă.

Aceea ce noi dorim noului parlament, în vederea grelei misiuni care-l așteaptă, este o emancipare desăvârșită de sub tirania vorbelor. De altminteri, în toate împrejurările, vorbăreții când sunt luați în serios sunt destul de stricăcioși; în împrejurări grele însă, ei sunt chiar periculoși. — A. C. C.

ACTUALE

AUTONOMIA MACEDONIEI

Din neștiință sau din interes, unii reduc cu totul importanța românimii din Balcani, iar alții găesc cu cale că e mai bine să se pue chestiunea Românilor din Ungaria de cât să ne ocupăm de soarta unor Români, cari «nu sunt proprii ziși Români, sau așa cum sunt, fără trecut, împrăștiați și fără consistență numerică, nu pot juca nici un rol și deci nu merită să fie luați în considerare de România.»

Asemenea afirmațiuni gratuite sunt cu totul dăunătoare, dacă nu funeste cauzei mari ce apărăm.

Ele pot fi rostite destul de bine din gura unor dușmani ai neamului, dar nu și din gura unor Români conștienți.

Astăzi e pusă pe tapet numai chestiunea de viață a Aromânilor; e vorba ca ei, și aceasta se hotărăște cât de curând, să piară sau să existe pe fața pământului ca element românesc.

La această chestiune noi, poporul român, țara Românească, trebuie să răspundem categoric. O amânare, o ocolire, o șovăire nu ne e permisă în acest moment. Aceasta nu înseamnă că uităm pe frații noștri subjuogați din alte părți. Știm că chestiunea Românilor de peste munți e poate cea mai vitală pentru românism; dar avem convingerea că, date fiind împrejurările, cultura și puterea numerică și mai ales vecinătatea cu România, românimea din Ardeal poate rezista cu isbândă în potriva asupritorilor și poate chiar ea însăși, prin lupta viguroasă ce o duce, să-și asigure mâine-poimâine în mod definitiv viitorul ei național. În orice caz, ea nu poate peri niciodată până când există o Românie.

Din potrivă, existența națională a Aromânilor e pusă acum odată pentru totdeauna în cumpănă. Deci tot insul care cugetă și simte românește, e dator să cerceteze și să-și dea seama de toate laturile problemei, ca să ia și să determine o atitudine hotărâtă.

Că Aromânii fac parte din trupul neamului românesc; că ei sunt tot așa Români ca și oricare alții, și că vorbesc o limbă cu totul românească, sunt lucruri cari n'ar mai trebui să se discute, căci în această privință aproape din evul mediu până astăzi istoricii, călătorii și oamenii de știință au fost și sunt de acord; părerile lor au fost confirmarea observației istoriografului bizantin Halcondyles: *Munții Pindului, zice el, sunt locuții de Vlahi, care vorbesc aceeași limbă ca și Dacii care sunt așezați pe malurile Dunării; și unii și alții se numesc Vlahi.* Numai necunoscătorii și vrăjmașii de moarte ai Aromânilor pot să nege comunitatea lor ca origină și limbă cu Daco-românii.

Odinioară, când încă luptele de rasă nu înveninaseră relațiile dintre națiunile balcanice, chiar Grecii recunoșteau și mărturiseau pe față adevărul. Exemplul cel mai strălucit ni lă da marele bărbat de stat și distinsul scriitor grec, bătrânul Rangabè, când scrie: «Românii care locuiesc țara noastră (coastele despre miazăzi ale Pindului și Tesalia), Românii din Macedonia și din Epir sunt colonii, ramificații de ale României propriu zise. Aceasta se învederează nu numai din identitatea credinței și limbei lor, ci și din numele lor de Megalo-Vlahi (Români mari), cu care sunt deznegați Românii din Pind. Statura, înfățișarea și firea lor arată că sunt de origină latină.»

Aceasta o mărturisește mai târziu și cel mai de seamă istoric al Greciei de astăzi, Paparregopulos.

Cât privește pe Aromâni, ei în marea lor majoritate au ținut la neamul lor aproape cum nici un popor din P. Balcanică. Dovada cea mai bună despre aceasta este păstrarea lor distinctă în marea străinilor ce-i înconjoară. Mântuirea lor până astăzi e o minune, care se explică numai prin conservatismul lor național. Puterea lor de rezistență ca individualitate deosebită etnică, e un fapt care a fost constatat de mulți învățați străini. «Admirabilă e — zice Jirecek — tenacitatea acestui popor; deși e risipit și desconsiderat, el ține din răsputeri la naționalitatea și limba sa.»

În ciuda împrejurărilor vitrege în care a trăit și cu toată lipsa de cultură națională, el a fost mândru de naționalitatea și de numele său. «Toutes les tribus valaques, observă Pouqueville acum o sută de ani, en général revendiquent avec orgueil le nom de Romouni, ou Romains». *Grecomanismul* e o buruiiană relativ nouă, născută și dezvoltată printre ei într'un mod artificial, grație autorității și privilegiilor de care s'a bucurat clerul grecesc în Turcia și, în urmă, grație terorismului bandelor grecești.

Acei însă cari nu cunosc trecutul istoric al Aromânilor nu vor înțelege aceste fenomene din viața lor. Ei de aproape o mie de ani au jucat în Balcani un rol care le-a câștigat un titlu nepieritor în mijlocul popoarelor cu care au trăit. Calitățile lor ca oameni de arme, ca promotori ai culturii, ca valoare politică și administrativă, și în genere superioritatea lor morală și intelectuală au dovedit-o cu prisos prin miile de exemple date de ei, prea bine cunoscute de istorie.

Toate aceste calități însă, vor observa unii, nu sunt destule pentru a asigura existența de sine stătătoare a Aromânilor; ar trebui, pe lângă aceasta, să aibă și numărul, să constituie o impunătoare forță numerică. Din acest punct de vedere se păcătuiește mult, când e vorba de acest popor. E un fapt bine cunoscut: o statistică sigură nu există. Însă există una aproximativă.

Sub acest raport, acel care a discreditat mai mult pe Aronfani în țară și în străinătate a fost fără îndoială G. Weigand.

Cât de superficială e statistica dată de acesta, o dovedesc cercetările făcute mai târziu și în deosebi călătoriile de studii ale D-lui Const. N. Burileanu, care a descoperit în Albania peste o sută de comune aromânești aproape necunoscute de învățatul din Lipsca. Asemeni descoperiri s'au mai făcut în Macedonia acum în urmă și se pot face desigur în viitor, fiindcă Turcia europeană nu este pe deplin explorată din punct de vedere etnografic. Se admite de obicei că numărul Românilor din această țară s'ar putea urca până la 500.000 de suflete, deși unii stăruie cu tot dinadinsul la scăderea acestui număr până la 300.000. Eu am credința că aceștia din urmă se înșală. Încă din 1868 Kanitz (Serbien, Leipzig, p. 332) ne asigură că în Turcia europeană trăesc cel puțin 500.000 de Aromâni. Cu mult înainte Leake găsește în Epir, în Tesalia și în Macedonia 500 de comune românești. Dar Leake nu numără printre ele așezările Aromânilor din Albania (Muzakeia), din Meglenia, din nord-estul Macedoniei și din Tracia. Dacă s'ar ținea seamă numai de aceste locuri, apoi de desimea populației comunelor aromânești și de înmulțirea repede a Aromânilor, s'ar găsi că ridicarea numărului lor la 500.000 e cât se poate de normală.

Se va obiecta însă ca acești Români nu alcătuiesc o cantitate compactă și că sunt împrăștiați sau formează grupuri mai mici sau mai mari, fără nici o continuitate între ele. Că Aromânii sunt împrăștiați mai pe toată suprafața P. Balcanice e drept; dar nu e mai puțin adevărat că cele mai mari și mai însemnate gru-

pări ale lor sunt concentrate în așa zisa Macedonie, de unde și numele lor de Macedo-români.

Din această Macedonie face parte și masivul nordic al Pindului și o parte din Albania de răsărit.

Așa fiind, avem pe teritoriul ei grupul de Români din Pind și Gramoste, din Veria și Olimp, din Meglenia, din Bitolia și împrejurimi și înfărsit din Ohrida și Corița. Așadar, o linie care ar porni la sud dela hotarele Greciei, din Pind și din Olimp ar trece prin munții Gramoste coincizând spre apus cu hotarele Albaniei și având spre nord ca hotar punctele Ohrida și Crușova, înspre răsărit Vardarul, ar cuprinde aromânimea în marea ei majoritate.

Dacă acum s'ar găsi un mijloc pentru asigurarea națională a acestei părți a Aromânilor, aceasta ar însemna, după noi, mântuirea lor de peire.

Dar care'i acest mijloc? Am spus-o și am scris-o înainte de a se începe lupta pentru deșteptarea opiniei publice din țară: el stă în crearea unei *Macedonii autonome*, o Macedonie circumscrisă astfel încât să cuprindă cea mai mare parte din vilaetul Monastiri și Salonic, adică tocmai teritoriul, în care se află amintirile grupuri de Români.

Intrebarea însă e dacă o asemenea Macedonie autonomă e cu putință în starea actuală. Căci nu trebuie să uităm că astăzi Macedonia întreagă e ocupată de armatele cuceritorilor, ceea ce face pe unii să nu creadă în posibilitatea unei Macedonii autonome, oricât de redusă ar fi ea după concepția mea. Cunoscut și îmi dau seama bine de starea actuală, prevăd dificultățile și nu îmi fac nici o iluzie. Dar am în vedere *anumiți factori*, anumite *realități*, care mă fac să văd mai mult decât o posibilitate în crearea acestei Macedonii autonome. Eu nu tăgăduesc cuceritorilor greco-slavi dreptul de împărțire al teritoriului ocupat cu armele. Acest drept însă 'ei l'au întemeiat dela început pe principiul național. Dacă ar fi să se ceară ca ei să fie consecvenți—și aceasta s'ar putea dacă ar *voi* România, căci puterile vor fi atunci alăturate de ea, dac'ar vrea să evite o complicație generală—în acest caz prada statelor balcanice ar fi foarte mult redusă. Afară de Bulgaria, celelalte state beligerante au relativ puțin de pretins pe baza principiului național. Dar s'ar putea admite ca aceste state să-și facă parte chiar din teritoriul Macedoniei, să ia ce este a lor, ba și ceva mult mai mult; dar ceace e neadmisibil și ceace credem că *nu se va putea*, este împărțirea desăvârșită și definitivă a Macedoniei mai ales între Serbia și Grecia. Cea dintâi, Serbia, are conaționali numeroși în vilaetul Uescubului, în așa zisa Serbia veche.

Dar și aici elementul sârbesc e mărgenit la număr, dat fiind că acest vilaet e împănat cu elementul albanez. Grecia are drepturi, dar și acestea în parte, asupra Epirului, care pe lângă un bun contingent de Români mai are o deasă populație albaneză. În Macedonia de sud, Greciei i se cuvine puțin; hotarele ei naționale în bună parte se acopăr cu râul Bistrița sau Enge-Carasu.

Dar așa cum înțelegem noi Macedonia autonomă, ea n'ar putea fi revendicată nici de Bulgari. E adevărat că Bulgarii Macedoneni pătrund mai adânc spre sud și spre vest teritoriul Macedoniei.

Dar și ei nu sunt atât de numeroși ca să poată avea pretenția de a monopoliza domnia politică în Macedonia; de oarece această țară, așa cum ne-o închipuim noi, pe lângă un număr neînsemnat de Greci și un număr de Bulgari cu mult mai mare decât ei, cuprinde alte patru naționalități: Români, Albanezi, Turci și Evroi, cari formează marea majoritate a populației. Mai nici o naționalitate din toate acestea nu e propriu zis compactă și unitară; în mijlocul populației bulgare

și grecești intervin enclave mai mari sau mai mici ocupate de alte neamuri și dau Macedoniei sub raportul etnic un aspect de mozaic, cum nu se observă nicăiri.

O asemenea țară e fatalmente destinată să fie alt-fel administrată decât o țară națională. O analogie ne oferă situația Elveției. Exemple de acestea trebuie să ne conducă la alcătuirea politică a Macedoniei. Numai astfel drepturile și libertățile fiecărei naționalități pot fi garantate. Mai ales că animozitățile și urile de rasă în P. Balcanică au ajuns astăzi până la paroxism; sigur că oricare stat balcanic ar monopoliza stăpânirea în Macedonia va căuta, direct sau indirect, să suprimă viața națională a neamurilor supuse. Să ne închipuim că Grecii ar ocupa partea sudică a Macedoniei și Epirul. În cazul acesta existența națională a Românilor, Albanezilor și Bulgarilor va fi în scurtă vreme de fapt ca și desființată, dacă nu direct prin organele statului (D-l Venizelos va lua de bună seamă toate măsurile formale) cel puțin prin atitudinea agresivă a poporului grec, care a învățat la școala celui mai orb fanaticism național. Viața pentru celelalte naționalități sub un asemenea regim e de neînchipuit; ea va fi o continuă zbu-ciumare și tragedie. O viață națională pentru ele nu se poate închipui nici sub Sârbi și Bulgari; Macedonia astfel pacificată va rămânea ca un vulcan, care e stins momentan, dar care poate izbucni oricând. Singura garanție pentru o pace durabilă nu se poate concepe fără o Macedonie autonomă. Europa, dacă în adevăr vrea să deslege problema orientală în mod definitiv, trebuie să se gândească bine înainte de a permite statelor balcanice să împartă între ele Turcia europeană, și mai ales înainte de a permite ca Grecia și Sârbia să împartă Macedonia centrală.

Căci este de așteptat ca acestor state să revie în mare parte această țară, dacă Bulgaria se va întinde spre Tracia. În acest caz însă pacea va fi în curând amenințată. Simptomele s'au și declarat: presa ne face cunoscut de pe acum conflictul dintre Greci și Bulgari, care nu se pot înțelege și nu se vor înțelege niciodată la împărțirea Macedoniei. Grecii vor să menție Salonicul și mai vor să se întindă până la Bitolia. Ei, cari au străbătut cu armatele câmpia Salonicului și a Pelagoniei, ba chiar îndată cum au eșit din hotarele Eladei au avut destul prilej, dacă nu le-au spus-o geografii lor, să vadă cât de slab sunt reprezentați în Macedonia. Pretenția de a stăpâni masse de ale celorlalte naționalități le poate fi fatală.

Mai ales din partea Bulgarilor, cu atât mai mult când aceștia s'ar uni cu Români. Grecii venind în contact direct cu Slavii își asumă o mare răspundere pentru viitorul lor. Crearea unei Albanii și Macedonii autonome, a unui stat național și a celuilalt neutru și de neutralizare între statele balcanice și deci între forțele greco-slave, ar fi trebuit să fie pentru o Grecie prevăzătoare o condiție sine qua non, când eră vorba de încheierea unei alianțe cu slavii. Atâta lucru trebuia să învețe măcar din trecutul loc istoric imediat și mai îndepărtat; mai cu seamă epoca bizantină le putea sluji de învățătură, le putea deschide ochii ca să nu se aventureze într-o întreprindere atât de primejdioasă pentru ei.

Credința mea este că Grecii au slujit de astădată de instrument neîmpăcaților lor dușmani seculari. Câștigurile lor, oricât de mari vor fi în aparență, sunt problematice față de foloasele pozitive și definitive aduse de ei în genere Slavilor și îndeosebi Bulgarilor. Cel mai mare câștig îl vor avea negreșit acești din urmă, nu numai fiindcă vor ocupa o mare întindere teritorială, ci și mai ales fiindcă întău se vor apropia de Constantinopol și al doilea, vor eși la *Marea Egee*,

unde au râvnit în tot evul mediu să easă, dar unde n'au eșit niciodată în trecut. Aceasta este de o extraordinară însemnătate politică. Oare Grecii și-au dat seamă de consecințele acestor două fapte? Se pare că nu, și aceasta înseamnă orbirea lor totală.

Macedonia autonomă și pusă sub protecția puterilor n'ar fi numai un bine imens pentru elenism; ea ar împăca toate popoarele ce locuiesc într'însa. Românii ar fi salvați, iar Albanezii, Turcii și Evreii ar avea o viață mai bună chiar decât cea de sub regimul turcesc.

Sub presiunea puterii armate de acum e greu, neșădit, să isbucnească fațăș nemulțumirile lor.

Cât de încordate vor fi relațiile în viitor între ei și cuceritorii lor de astăzi, o dovedește atitudinea dușmănoasă a Evreilor din Salonic, față de autoritățile grecești cari, negreșit, favorizează elementul lor în paguba intereselor acestei populații numeroase evreești. Situația din Salonic ne arată în miniatură ce s'ar întâmpla în toată Macedonia, în cazul când aceasta ar fi lăsată pradă cuceritorilor. Salonicul e un oraș în mare parte evreesc. Grecii, dacă mai ales excludem pe grecomanii Aromâni și Bulgari din rândul lor, rămân o infimă majoritate, maximum o cincime din populația totală.

Pe lângă aceasta Bulgarii ajung până la porțile Salonicului, ba chiar au un procent însemnat de locuitori în acest oraș. Și cu toate acestea Grecii vor șiși *inchipue* că pot să ocupe în mod definitiv Salonicul.

După noi, aceasta nu s'ar putea decât atunci când n'ar fi alte naționalități în Macedonia și n'ar există o Bulgarie, față de care ei au arătat până acum o vitalitate foarte îndoelnică. E în interesul lor de viață ca ei să nu procedeze ușor, ci să adâncească bine problema viitorului.

Dar nu numai aceste considerații mă fac să cred în necesitatea, ba chiar în fatalitatea creării unei Macedonii autonome. Se știe că sub jugul Grecilor și Sârbilor, în cazul când aceștia ar împărți cea mai mare parte a Macedoniei, cel puțin după planul ce se zice că s'ar fi stabilit între aliați (ceea ce de altfel e foarte probabil, întru cât Bulgaria se va întinde mai mult spre Turcia), va cădea și o populație destul de numeroasă de Bulgari Macedoneni. Acești Bulgari Macedoneni, cari de almintrelea au o individualitate proprie și nu sunt dispuși să se confunde nici chiar cu Bulgarii de dincoace de Balcani, nu vor admite cu nici un preț să fie stăpâniți de Greci și de Sârbi. Ei sunt în stare să recurgă la cele mai extreme mijloace de cât să se supue acestora din urmă. Protestările lor trebuie să fi sosit deja în Bulgaria. Dacă Bulgarii Macedoneni s'ar uni cu celelalte naționalități din Macedonia, ar putea zădărnici planurile de cucerire ale Sârbilor și Grecilor. O asemenea reacție ar putea fi bine văzută și chiar încurajată de către Bulgaria oficială. Conflictul actual dintre Greci și Bulgari e o dovadă sigură; nesinceritatea relațiilor dintre ei este vădită. O Macedonia bulgară nefiind posibilă, autonomia Macedoniei se impune dela sine. Aceasta însă nu atârnă numai de Bulgari, ci și de atitudinea ce va lua România pentru asigurarea fraților noștri din Macedonia.

De un lucru noi suntem încredințați, că ea va avea votul hotărîtor al Bulgarilor, în cazul când va stăruî în sensul acestei autonomii.

Dar poate ni se va spune: Care e interesul României ca să stăruie pentru realizarea acestei idei? E, înainte de toate, cum am văzut, salvarea neamului românesc din Macedonia, a cărui importanță a înțeles-o de peste 40 de ani, căci altfel nu pricepem pentru ce a făcut jertfe de cel puțin 50.000.000 pentru deșteptarea și susținerea lor ca element etnic deosebit în această țară.

Indiferența sau părăsirea Aromânilor din partea Statului român în aceste momente, ar fi pe lângă lipsă de demnitate, o *crimă națională*. Dar pentru România credem că nu e vorba numai de un interes național pur local. O Macedonia autonomă ar da României dreptul de intervenție în Balcani, și aceasta ar fi de mare nevoie pentru echilibrul balcanic. Apoi în afară de asta, crearea acestui stat autonom ar micșora cu mult teritoriul ce au de împărțit statele balcanice, și aceasta nu poate decât să satisfacă România, întru cât în acest caz s'ar stabili întru câtvă echilibrul dintre aceste state mărite și țara noastră.

Cât privește afirmarea unora cum că Macedonia autonomă ar putea fi anexată mai curând sau mai târziu de Bulgaria, aceasta este ceva cu totul absurd, întru cât această Macedonia va fi pusă sub protecția puterilor sau fie chiar a statelor balcanice, printre cari ar putea lua parte și România. Fiind toate aceste state interesate, e peste putință să ne închipuim că Bulgaria va atenta vreodată la existența Macedoniei autonome, cu atât mai mult că Bulgarii Macedoneni vor fi în minoritate față de celelalte naționalități conlocuitoare.

Părerea unora de a renunța la autonomia Macedoniei și a întemeia un stat Albano-Român, este o utopie din toate punctele de vedere.

Un stat Albano-Român ar putea să aibă ființă numai în cazul când ar cuprinde pe toți Aromânii sau cel puțin grupurile amintite. Intru cât însă Aromânii nu hotărăsc singuri în Macedonia, iar celelalte naționalități macedonene nu vor admite niciodată o stăpânire națională albaneză, alipirea Macedoniei la Albania nu are nici o șansă de a se înfăptui.

Un stat Albano-Macedonean ar putea fi cu putință numai în cazul când s'ar renunța la ideea de a se înființa un stat național albanez și când Albanezii ar face parte din organizația cantonală a Macedoniei.

George Murnu

Profesor la Universitatea din București

BIBLIOGRAFII:

Pompiliu Păltănea: *Triptic dramatic: Darul muselor, Fugind de Charybdis, Jocul zeilor*.—București, 1912, Tip. Profesională. Prețul 1.50.

În Biblioteca de propagandă pentru libera cugetare: *D-r. P. Zosin: Libertatea de cugetare; M. Deshumbert: „Morala Naturii sau Religia Vieții*, 15 bani ex., Edit. „Rațiunea“

Elena Farago: *Pentru copii* (versuri). Edit. „Ramuri“. 1912 1 leu.

Alexandru Șmelț și Dim. Hangan: *Pentru reforma electorală. Monografia județului Botoșani*. 1912.—Botoșani, tip. B. Saidman, 1912.

Biblioteca „România Muncitoare“: *Antimilitarismul*, debaterile procesului Alexandru Nicolau la Curtea cu Juri. Rechizitorul, pledoariile și declarațiile inculpatului. Prefață de dr. C. Racovski. — Cercul de edit. socialistă, Buc. 1912, 1 leu.

În „Biblioteca pentru toți“: Alecsandrescu-Dorna: *Popasuri — Lucruri de demult*, 30 bani.

Costin Oprescu-Argeș: *Din sfaturile și poveștele lui Moș Savu*, București, tip. „Poporul“ 1 leu.

Dr. J. Nestor: *Zur Geschichte des Schulwesens in der Bukowina*, Cernăuți, 1912.

Buletinul Societății Române de Științe, anul XXI, No. 3-4 pe Mai-August.

CRONICA LITERARA

Către noua generație de S. Mehedinți. — Nuvele de Ion Dragoslav.

Ceeace își propune D-l Mehedinți în culegerea sa de articole și discursuri, este să desvăluie nouii generații, căreia se adresează, unele din păcatele epocii noastre epigonice, și cu deosebire lipsurile școlii și bisericii românești. Consolând tinerimea față de criza actuală, arătându-i chezașia pe care marile virtuți ale rasei și genialitatea latentă națională o dau celui ce s'ar îndoi de viitorul neamului, D-sa dă îndrumări și propune remedii adesea fericite ale lipsurilor semnalate, încheind cu îndemnul suprem dat tinerimii universitare, de a căuta să afirme autonomia cugetării și simțirii naționale, impunându-se atențiunii universale prin manifestări științifice și artistice specific românești.

Dar ceeace ne izbește în această interesantă carte este contrastul între originalitatea literară — stilul ei mai ales — și natura fondului ei: în timp ce cugetătorul afirmă în ideile și îndemnul regeneratoare, pe cari le împarte, toată fermitatea unor convingeri neclintite, — însușirile stilistice ale artistului protestează parcă în contra acestei aparențe și oglindesc tocmai slăbiciunea actualii epoci de istovire și epigonie, pe care cugetătorul nostru ar voi să o regenereze prin îndrumările sale.

Cea dintâia impresie pe care ți-o lasă stilul D-lui Mehedinți, atât de corect și alunecând cu atâta grație, încât pare a nu cunoaște obstacole, este aceea a unei desăvârșite seninătăți, isvorâte dintr'un echilibru superior al forțelor sufletești. Ai această impresiune mai ales în primul articol: *Către noua generație*. Dar pe încetul începi a simți că ceva esențial lipsește acestui stil — tocmai caracterul de fermitate pe care-l dă biruirea obstacolelor, — că ceva din anemia epocii noastre se găsește și într'însul. Ii lipsește acea intensitate, acea energie virilă, acea sevă concentrată, ce curgea în stilul prozatorilor trecutului.

În antiteză cu maestrul său Maiorescu — cel din urmă dintre reprezentanții acelei proze concentrate și viguroase — D-l Mehedinți are în stilul său îngrijit și palid — sub aparența de superioară seninătate — ceva din istovirea unui aristocrat care, picând de oboseală, luptă să-și menție totuși eleganța agilă a gesturilor sale, spre a salva aparențele estetice. E un stil de constituție plăpândă, feminină; un stil de detentă sufletească, având într'însul ceva de coardă destinsă. Dar coardele destinsă nu vibrează; iar în stilul cărții de față lipsa amplitudinii vibratorii e cu atât mai simțită, cu cât fondul ei de idei nu se poate impune prin noutatea lui, ci numai prin accentul și energia originală care l'ar însufleți. Stilului D-lui Mehedinți îi lipsește energia și tensiunea necesară spre a turna impulsul vieții nouă în îndemnuri vechi ca acesta:

Exerciții fizice ca în Anglia și ca cele începute de societatea gimnasticilor dela Halle după zdrobirea Prusiei de Na-

poleon, *asta da*. Deprinderi de tir ca în Elveția (atât franceză cât și germană) și chiar în vecina Bulgaria, *asta da*, fiind că e lucru bărbătesc. Cântece — nu numai concerte de soliști, pentru ureche — ci cântarea de entuziasm, pornită din ceata întregă, *asta da, din tot sufletul da*. În sfârșit lungi călătorii cu toiagul în mână, din cotul dela Mangalia până la Putna unde se odihnește eroul de trei ori sfânt al neamului nostru, sau până în *Munții apuseni*, la gorunul lui Horia, *asta, mai presus decât ori și ce, da și iarăși da*.

Căci atunci — și numai atunci — vom căpăta siguranța că și la noi, ca în batjocoritele stătuțele ale Germaniei de odinioară, se va pregăti o epocă de aur în politica istorică, singura de care trebuie să se intereseze auditorul unei universități¹⁾.

Fără îndoială că această lipsă de vigoare a stilului D-lui Mehedinți este compensată prin calitățile lui intelectuale. D-l Mehedinți are desigur stilul cel mai clar dintre toți prozatorii noștri de azi; nimic nu satisface în mod așa de deplin legea economisării forțelor sufletești, ca transparența de cristal a acestui stil, care îți prezintă lucrurile în raporturi de o limpezime și simplitate, la care nu te așteptai. — Ce păcat, însă, că această limpezime e turburată de aceeașoară prețiozitate, caracteristică stilului său. Imaginația D-sale, care e foarte fericită când e vorba de zugrăvirea detaliilor și a aspectelor concrete — dându-ne în această direcție unele din cele mai frumoase descrieri geografice ale literaturii noastre — se arată cu mult mai puțin dibace când e vorba să mânuiască abstracțiunile și să construiască edificii de idei; ea întârzie adesea în căutarea ornamentelor pedante, se lasă a fi ademinită de asociații nu destul de firești și dă astfel multor pasagii acea aparență de gimnastică stilistică, care a făcut pe unii să-l învinuiască — nu fără exagerare — de păcatul gongorismului.

Dar nouă ne pare că D-l Mehedinți — în loc de a împinge prețiozitatea până la gongorism — o amestecă dimpotrivă cu altă nuanță, care îi e deasemenea caracteristică: afectarea simplității. — Dacă înclinarea sa firească pentru amănunt îl îndreaptă spre încărcarea pedantă a stilului, în acelaș timp predilecția sa artistică pentru scriitorii clasici, îl împinge să afecteze simplitatea acestora. Poate din ciocnirea acestor două tendințe: cea *firească* spre încărcarea stilului și cea *artificială* spre sobrietatea lui, iese acel aticism *sui generis* al formei D-lui Mehedinți, un aticism dulceag și diluat.

Astfel, afectând pe deoparte seninătatea, pe de alta simplitatea clasică, fără a avea la temelie puterile sufletești cari condiționează acele calități, stilul D-lui Mehedinți este — cu toate aparențele sale de distincțiune și suavitate — tot așa de puțin viabil ca și alte încercări remarcabile datorite alexandrinizmului.

• • •

În epoci ca a noastră, apariția unui volum de Dragoslav e ca o adiere de aer proaspăt care străbate atmosfera îngreuiată a unei taverne.

Atmosfera noastră literară e prea îmbăcsită de min-

¹⁾ Sublinierile sunt ale noastre. Ele indică în ce fel d. Mehedinți, neputând realiza, prin energia *intrinsecă* a stilului, gradația necesară, caută a o obține prin artificiiul acumulării gradate a exclamațiilor afirmative. Aceiaș lipsă a *tensiunii* stilului se vede în deplina coborâre dela sfârșit, unde trebuie să fie tocmai culminarea.

ciună și de ostentație, prea plină de larva cacofonică a corybanților, care înăbușe și glasul marilor morți, și strigățul Jupiterilor noi născuți. Prea mulți își acoper goliciunea sufletească în hainele exotice și intrigante cari nu prind decât pe câteva temperamente poetice adevărate; părăsind umilele vestimente tradiționale, cari sunt prea transparente spre a le masca banalitatea, ei se învăluie în irizările amăgitoare ale nuanțelor bizare; articulând *hipogee* în loc de mormânt, *sarabandă* în loc de dans și *Ecbatana* în loc de Suceava, ei năzuesc să-și creeze și lor și altora, iluziunea, că sub aparența prestigioasă a acestui limbaj nuanțat—ce nu e adesea decât iureșul vandalic prin filele vreunui dicționar enciclopedic — zace complexitatea infinită a unui suflet gigantic. Cel slab de înger se lasă sedus de acest straniu limbaj de oracol și—cum șesurile plate și deșerte sunt propice producerii mirajului—el crede a vedea deschizându-i-se în fiecă scriere de cuvânt, perspective faerice și nemărginite, el vede în fiecă frază orbitoare un „parantez deschis în infinit“, spre a mă sluji de imaginea fericită a unui poet nou. Iar impostorii noștri, compunându-și aere sumbre de mystagogi, smolindu-și în mod fariseic fețele lor, ca să încarneze icoana *spleenului*, strigă burghezimei uimite, cu glasuri răstignite și cavernoase: „Eu sunt enigma inextricabilă, sunt Sfînxul etern, sunt labirintul fără margini; cântarea mea e un palat fermecat, un mausoleu gigantic al unui Univers sublim“.

Dar cel ce are tăria de a smulge masca impostorilor, ca să descopere dedesubt figura muritorului banal, acela simte desgustul adânc cuprinzându-i sufletul și respirația îngreindu-i-se în această atmosferă de calpuzani literari. Pentru acela e o adevărată înviorare elipă când îi iese înainte chipul lui Dragoslav: un om prăpădit și umil, care-l privește deschis și blând și poftindu-l sfios în casa lui, o colibă cam șubredă și aplecată într'o parte, îl găzduiește—asemenea acelor oameni sârmani cari-l găzduiesc și pe dânsul în novelele sale — spunându-i ca și aceia la plecare: „De! Să nu bănuieți. Ca la oameni nevoiași!“ — Dragoslav se înfățișează așa cum este, în toată simplitatea lui mișcătoare; de aceea obolul lui te înduioșează ca bănuțul văduvii, e când obolul celor dintâi e galbenul calp, svârlit cu emfază de șarlatanul care nu vede într'insul sfânta sudoare a agonisirii. — Și de aceea te inviorează contactul acestei personalități inimoase, deschise, neprefăcute — oricât ar fi de umil și de prăpădit artistul nostru, oricât de redus ar fi bagajul său artistic.

Bagajul novelistului Dragoslav? Sărăcie goală în ce privește sfera sa artistică! Nici amplitudinea artei lui Sadoveanu, căci Dragoslav nu poate descrie decât viața umilită și oropsită a proletarilor; nici duiosia adâncă a lui Brătescu-Voinești, în prezentarea mizeriei acestor umiliți, nici darul de sugestie, prin care Bassarabescu știe să învie mediul în care se scurge viața eroilor săi mărunți.—Dar ceeace are Dragoslav—și ceeace compensează lipsurile lui față de ceilalți

zugrăvitori de „relații mici“ — este chipul de o fermecătoare naivitate, în care lumea se reflectă în acest suflet, este sinceritatea mișcătoare și naturalul fără seamăn al descrierii, este mai ales acea rază mângâioasă, *conciliatoare*, pe care umorul său naiv o face să țășnească prin „lacrămile lucrurilor“. Umorul său învăluie comicul lucrurilor și oamenilor într'un văl așa de prietenos, într'o lumină așa de caldă și omenescă, în cât pare a-ți zice la tot pasul: „Așa sunt toate lucrurile omenesti. Crede și d-ta și iartă.“

Poate n'a făcut tocmai bine Dragoslav, părăsind felul popular al „povestirilor“ sale, spre a trece la nuvele. Simplitatea fermecătoare și sinceritatea intuiției sale își găseau terenul mai propice în lumea virgină și spontană a sufletului țărănesc. Cu elemente din această lume a construit el bucata sa așa de puternică, *Noaptea Sfântului Andrei*. Trecând însă, cu nuvelele sale, într'o nouă lume, acea a mahalalei—lume care, în deosebire de sufletul țărănesc *întreg* și spontan, e falsă și caricată—Dragoslav se găsește oarecum desorientat; firea lui simplă și primitivă rămâne nedumerită în fața sufletului superficial și *dublu* al mahalagiului, care e mai potrivit pentru satira *incisivă* și *rece* a aristocratului Caragiale decât pentru umorul său *conciliator*, naiv și plin de căldură.—Tocmai de aceea poate, Dragoslav nu pune așa de mult accentul pe partea superficială și falsificată din sufletul mahalagiului, spre a crea acel comic *rece*, care ne izbește la Caragiale ¹⁾. Și fapt semnificativ, acolo unde o face, precum în *Stafia*, el e mai puțin original și înrăurirea lui Caragiale se simte în mod jicnitor.—El se complice în prezentarea cutei sufletești ceva mai intime, mai umane a mahalagiilor săi, arătându-ne, de pildă, —în *O noapte la un prieten*—sufletul înduioșător al acelei femei așa de resemnate cu soarta ei, cu ticăloșia bărbatului ei, pe care se silește să o ascundă cu atâta mișcătoare grijă; ori sbuciumul acelor oameni săraci, cari îl găzduiesc într'o noapte, sufletele așa de cinstite, deși, „ca să-i deie și o cafea“, lucru la care țin morțiș, îi sustrag din buzunarul hăinei cei din urmă doi lei ai săi.—Umorul său blând netezește asperitățile, căldura sa topește ghiața dintre eroii săi și dintre noi; iar în dorul omului de a găsi sufletul de care să se apropie, să se lipească, cu toată dragostea, dor înfățișat cu atâta meșteșug în *sticla cu vin* — e înfățișată cu credință chiar arta lui Dragoslav.

Decât, cercul simpatiei lui Dragoslav rămâne restrâns la această regiune mijlocie a suferinței resemnate, moderate, care nu atinge tragicul. Se pare că tocmai umorul său conciliant contribuie la această atenuare a frământărilor sufletești a eroilor săi, tot așa precum el îndulcise și comicul aparenței lor. Ilustrațiunea cea mai bună este tocmai *Sticla cu vin*, unde în zugrăvirea—prin mijloace externe—a frământării launtrice a eroului, umorul său se afirmă așa de strălucit, dar totdeodată transfigurează acea frământare, dându-i un aspect cu mult mai superficial decât îl are de fapt,

1) Vezi *Cronica Literară*. No. 19, vol. XII,

iar la sfârșit dă, cu multă îndrăzneală, dezolării aproape tragice a eroului, acel aspect comic, care iese din împrejurarea spargerii sticlei cu vin. De bună seamă, atâta îndrăzneală e primejdioasă, dar umorul lui Dragoslav știe să ne producă prin chiar această contradicție între aparența și fondul real, sentimentul acelei ironii a întâmplării, care merge cu cruzimea până acolo, în cât dă mișcărilor adânci și serioase ale sufletului nostru, aparențe așa de triviale și de comice.

Umorel părăsește o singură dată pe Dragoslav: tocmai atunci când el încearcă să depășească acea regiune mijlocie, coborând mai jos, unde durerea omească devine ascuțită și ucigătoare, și prezentându-ne *Spovedania* pomojnicului care moare lovit subit de muștrarea păcatului său din tinerețe. Dar încercarea aceasta, deși remarcabilă, dă greș; nuvela e neizbutită atât prin concepția ei imperfectă—căci e disproporție între vina pomojnicului, care nu știuse de existența copilului său, și mărimea ucigătoare a remușcării sale în ziua, care odată cu descoperirea existenței fiului, îi aduce și pierderea lui tragică—cât și prin lipsa reliefului, pe care îl cere o situație atât de concentrată ca aceasta: în același moment și nașterea bruscă a sentimentului paternității, care zgudnie prin izbucnirea lui toată ființa eroului, și trecerea acestui sentiment prin încercarea supremă, care zdrobește inima pomojnicului. Precum un copac tânăr răsădit într'o glastră de flori, ajunge să spargă glastra cu rădăcinile sale, tot astfel motive prea mari nu pot încăpea în sfera redusă a artei lui Dragoslav, care pare astfel circumscrisă în tărâmul frământărilor subtragice.

Dar oricât de mică ar fi cupa din care bea Dragoslav—de-ar fi numai cât un degetar de mică—el bea totuși din cupa lui. Acel umor conciliator, care îndulcește asprimile vieții, e al lui și numai al lui; seninătatea aceea, cu care privește valurile lumii, îi e proprie; naivitatea lui mișcătoare, care simplifică, în intuiția lui, nuanțele lucrurilor, așa precum umorul său le netezea asprimile—el n'o împarte cu nimeni altul.—Dragoslav e „o monadă“

Și de aceea pe el îl credem, când în bucata *Eu*, care încheie volumul și este un soi de *Ecce homo* al său—având însă în locul ostentației altora, tot farmecul naivității sale—el ne vorbește de cel „de-al doilea eu“ dintr'ânsul, care îi robește întreaga ființă:

Câte odată par-că e un al doilea eu în mine, mult mai mare și mai puternic, care îmi cuprinde toate simțurile: auzul, văzul, inima, gândul, și se întinde în tot trupul până în vârful degetelor, de mi pare că și unghiile is tocuri, și prinde a'mi înșira leședii ne mai gândite până atunci și'mi cere hârtie și mă pune să scriu. Lumea pierd din ochii mei: masa, peretele; mintea mea e un cinematograf, ce merge în o desfășurare nemai pomenită, se învârt, zbârânie, aud doar urechile vâjâind, icoane trec după icoane și nu văd decât hârtie, tocul și degetele și încetul cu încetul acel mare din mine scade ca apa dintr'un filtru și se simte obosit. Încă odată își mai șurubuieste cinematograful în fugă, și mai svârlind câte o vâpsea ici și colo, câte un cui, unde pare desprins și mă ridică și mă plimbă cu mâinile la spate și pare tare mândru de nu mai încăpe în mine. Câte odată mă scoală și noaptea din somn și mă pune să scriu...

Și cu toate că filosofarea nu-l prinde pe scriitorul

nostru, noi îl credem pe Dragoslav, când—în bucata asta așezată la urma cărții sale, în loc de a face din ea o *Predoslovie* ca Brătescu-Voinești—el își afirmă cu atâta farmec conștiința chemării lui de artist. Dragoslav e din cei *chemați* de muză, iar nu din cei care ehiamă zadarnic muza, neizbutind decât s'o îngrozească.

Ion Trivale

ȘCOLARE

STRĂINII ÎN ȘCOALELE NOASTRE SECUNDARE

Anul acesta, pela începutul lui Septembrie, un om nevoiaș m'a rugat mult să mijlocesc pe lângă direcția liceului pentru ca fiul său să fie primit în clasa întâi. — Copilul meu e un geniu, — îmi spunea bietul om în simplitatea lui.

Cercetând cazul, am dovedit că școlarul cu pricina eră, dacă nu un geniu, cel puțin unul dintre cei mai bine notați de comisiunea examinatoare a celor doriți să ocupe locurile disponibile din clasa întâi liceală. — Și cu toate acestea protejatul meu n'a putut fi primit. — De ce? Pentru că părintele său nu eră cetățean român.

Înțelegeți? — Fiul unui strein, oricât de isteț și de silitor ar fi el, — nu poate năzui să fie primit în liceele Statului. — Adică, la drept vorbind, chestiunea nu stă tocmai așa. — Copiii străinilor uneori pot pătrunde în liceele Statului, însă nu mulțumită unor excelente răspunsuri, — ci mulțumită numai unei întâmplări. — Să mă explic.

Sunt, de exemplu, 45 de locuri disponibile în clasa I liceală. — Ei bine, după regulamentul școlar, astăzi în vigoare, directorul liceului nu este învoit să primească nici un elev strein, până ce nu căpătuește pe toți elevii români reușiți la examen. — Pe toți?—Da, pe toți, adică până și pe cei notați cu mărunta medie cinci.— Prin urmare, după regulamentul școlar astăzi în vigoare, un excelent elev strein, chiar de ar fi notat cu media zece, nu poate fi primit în liceu decât în cazul când numărul locurilor disponibile covârșește numărul candidaților români. — In alt caz nu e cu putință ca un strein cu media zece, să treacă înaintea unui român cu media cinci. Și cum arareori, foarte arareori, se întâmplă că elevii români să nu fie destul de numeroși pentru a ocupa locurile libere, — ușor înțelegem pentru ce mai totdeauna elevii streini în zadar bat la porțile liceelor Statului.

Și acum o întrebare: „Este bună această măsură?— Negreșit că punând această întrebare nu mi-e în gând să discut dacă măsura școlară este dreaptă. — Vreau numai să întreb dacă regulamentul școlar, astfel alcătuit, ne este nouă Românilor de vreun folos.—Bineînțeles că mulți, foarte mulți s'au și grăbit să răspundă în chip afirmativ.— Eu însă îndrăznesc să cred că, luând lucrurile mai deaproape, nimeni nu poate susține că, împingând în spre liceu până și pe cele mai

nevolnice odrasle ale românismului, aducem noi vreun serviciu cauzei neamului nostru. — Și iată dece.

Răul, cel mai mare rău, de care boală învățământul secundar la noi, este suprapopulația școlară. — Cu toate clasele paralele, ce mereu se înființează, liceele noastre gem de elevi.—Și când ne gândim că în această îngrămădeală de școlari, se găsesc o mulțime de nevolnici și nechemați, înțelegem cât de mult stânenită este munca profesorului. — Deaceia fără preget mai marii învățământului au luat felurite măsuri pentru îndreptarea acestei stări de lucruri. — Așa, d-l C. Arion, fostul ministru al instrucțiunii, a înființat școlăle medii mai numai în scopul de a mai abate o parte din șivoiul populației școlare prea mult dornică să năvălească în liceu. — Cam tot în acest scop au fost întemeiate și școlăle elementare de agricultură, comerț și meserii. — Intemeindu-le, este sigur că d-l Haret, urmărind să dea un imbold meseriilor, agriculturii și comerțului, — a voit în acelaș timp să împuțineze imbulzeala din învățământul secundar. — A isbutit oare d-l Haret? — Nu prea. — În orice caz putem afirmă că nici școlăle profesionale elementare nu sunt prea mult căutate, nici liceele nu sunt azi mai puțin ca altă dată populate.

Așa stând lucrurile, oricine înțelege că numai înțelepțește nu se procedează când se resping cei mai buni elevi streini, spre a se deschide largi porțile liceelor pentru cele mai nevolnice și mai trândave odrasle românești. Oricine înțelege că, chiar de n'am voi să facem streinilor un act de dreptate, — un cât de elementar bun simț ne impune să căutăm a îngroșă cât mai mult rândurile elevilor școlăle elementare profesionale. — Și aceasta pare că nu-i cu puțință dacă nu zăvorim porțile liceului pentru cei ce stau în coada listei la examenul de admitere în clasa I. — Numai împingându-i pe aceștia în spre școlăle elementare profesionale, putem noi nădăjdui că vom fi cândva în stare să ținem piept străinilor în ceiace privește meșteșugurile și comerțul.

Și nu e numai atât. — Trebuie să ne gândim că nu e de loc cuminte ca, pe elevii streini cari în zadar bat la porțile școlăle noastre, să-i silim să ia drumul școlălelor particulare întreținute de comunitățile respective. E la mintea omului că nu acolo, într'un mediu neromânesc, vor învăța copiii streinilor să ne iubească țara și neamul. — În orice caz, oricine pricepe că nu e nemerit să-i alungi din școala românească pe aceia cărora vrei să le insufli simțimânte cu adevărat românești.

Cum se vede nu se lucrează nici în folosul cauzei naționale, nici în spre bunul mers al învățământului secundar și profesional, când se nedreptățesc cei mai meritoși elevi streini în folosul celor mai nevrednici școlari români. — Deaceia cred că s'ar cuveni ca cei în drept să modifice regulamentul școlar, hotărând ca măcar streinii notați cu media 8 sau 9 să aibă precădere înaintea Românilor notați cu media 5.

M. Mihăileanu
Profesor la Liceul din Pitești

LITERATURA

Noapte fantastică

Pe străzi necunoscute mă duc la întâmplare ;

În juru-mi : negru, negru,

Un negru fin și umed ca un adânc de mare.

Arare, la răspântii, vre-un felinar ursuz

Dormind pe-un vârj de poartă

Cu inima voalată de o tristețe moartă.

Prin case stăpânește odihna — doar amanții

Și șoarecii veghiază...

Și 'n juru-mi : negru, negru !

• Dar iată că se rupe o uripă de nor

— Iar luna bosumflată, cu ochi holbați, apare...

... Rămân uimit o clipă...

mă tae un fior...

Incep să dau hipnotic din mâini și din picioare,

Și tot mai îndărătnic, mai iute, mai stupid

Mă învârtesc în stradă — un titirez livid.

... Ași vrea să mușc văzduhul,

aș vrea să mă încaer

Cu umbra, cu tăcerea, cu golul, cu...

Ba nu !

Un neînvinș elan

Mă zvârle spre o casă...

M'agăț de un burlan...

Piciorul meu se urcă pe trepte moi de aer, —

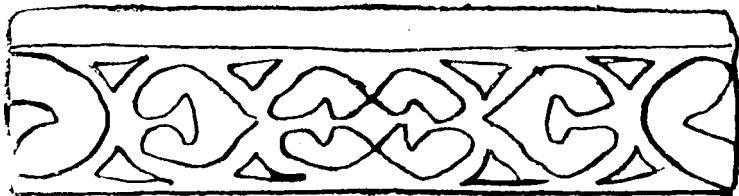
Mai sus, mai sus...

Pe albe-acoperișuri lunatecii se-adună,

Pisicile scandează o arie nebună,

Și-o mână nevăzută aruncă flori din lună.

D. Iacobescu

Prin genele soarelui.¹⁾Lună nouă.Surâsul *Ei*.Freamătul Codrului.

Fel ostentativ de a nu plânge.

Boul.

Unu căruia i-a pus coarne soarta.

Ruinele.

Murdării — iscălituri.

Oglinda.

Ecolul luminii.

Ghionoaiă.

Bațe și vei mânca.

Răsăritul Soarelui.

... aproape desagreabil — și incomod.

Instelarea.

Rozeola unei maladii cerești.

Luna.

Vorbeam cu un schelet, și prin harfa coastelor lui vedeam luna ca un graur în colivie.

Flori de nufăr.

Ouă de rață, răscoapte, tăiate felii.* (Servește-le pe tăvi verzi).

Judecata

Lenea de a memora.

Paie aprinse în cap

O aureolă.

Fulgerile

Impertinența autografelor de copişti.

Răsăritul soarelui

Ceva desagreabil.

Vițiul

Intellectualizarea plăcerii.

Lebăda

Fiindcă nu e bună ca mâncare,—o poemă.

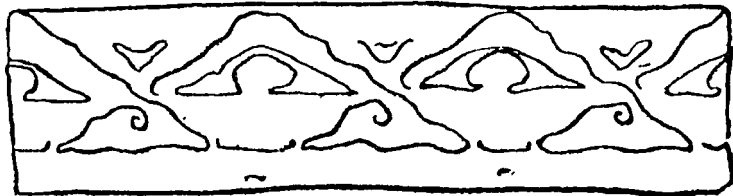
Luna nouă

O patină.

Arta pentru mulțime

Muzica ajută digestia; literatura somnul; dragostea e o economie; pictura n'o înțeleg de loc.

Adrian Maniu

Adagio de toamnă

*Siigurătatea-mi cântă un adagio,
In care toamna-i misticul bemol
Și numai focul turbură pustiul
Ce-și cască prinprejur sinistrul gol.*

*Boltit de ziduri, tristul întuneric
E sufletu-mi ce-și plânge al său noroc,
Iar focul, pâlpâind în valuri roșii,
O rană, care arde la mijloc.*

Castor & Pollux

A C A R U L

Bernhard eră în fața judecăței. I se dăduse voie să șeară, căci acuzarea, ascultarea martorilor și apărarea, ținuseră mult. În sală, băncile se cam goliseră, căci nu credeă nimeni că se va pronunța, în ziua aceea, sentința. Câțiva dintre jurați începuseră să se uite la ceas.

În cele din urmă, președintele zise:

— Bernhard Stellingher! Dacă ai ceva de spus poți să vorbești.

Acum interesul se redeșteptă: în sală domnea o așteptare încordată. Dar acuzatul eră speriat, vorbea încet, cu sfială. Când a mai avut el vreodată prilejul să ție o cuvântare? Și mai ales despre un subiect atât de serios! Președintele întrerupse bolboroseala lui pripită, zicându-i cu ton prietenos:

— Nu te grăbi. Vorbește-ne ca unor prieteni vechi cărora ai vrea să le spui totul, așa cum s'a întâmplat. Vrei să iei mai întâiu vreo băntură răcoritoare?

— Vă mulțumesc!, izbucni acuzatul. Cuvintele binevoitoare ale judecătorului păreau să-l fi sgduit și mai mult. Apoi urmă:

— Aș vrea eu bucuros să vorbesc. Aș avea multe de zis. Dar tare mi-e greu. Cele întâmplate le-or fi știind domnii mai bine ca mine. Și de! cred că nu mi-ar prea fi de folos să mai spun și eu ceva.

— Spune-ne tot ce ai pe inimă, îi zise președintele. Dar acuzatul tăcea, căci nu știa de unde și cum să înceapă.

— Trăiai mai înainte la părinți, în Rettenbach? căută să-l ajute judecătorul.

— Nu! Ba, da! Adică n'am mai fost niciodată, de mult. De când m'au luat la miliție.

1) Din volumul *Figurile de Ceară*, apărut astăzi.

— Adică n'ai mai dat pe acasă de pela douăzeci și doi de ani.

— Cât a mai plâns maică-mea, când a trebuit să plec!—Devenise mai încrezător: Taica spunea: „Li crești mari cu atâtea griji și necazuri și apoi ți-i ia așa de odată!”—Și eu i-am răspuns: Mă 'ntorc eu taică acasă, când mi-o veni timpul. — „Nu mai vii niciodată!” îmi spuse mama. Mi-aduc aminte și azi cum stătea cu basma la ochi, zicându-mi: „Nu mai vii niciodată Hartel!...”

— Doar te-ai întors teafăr dela armată!

Acuzatul dădu din cap: — Acasă niciodată! Și apoi continuă:

— Am văzut eu multe în lume. Am mai și învățat și câte ceva. Și mă gândeam: Acum nu mai trebuie să mai fiu țăran sărac. Acasă sunt doar toate înglodate în datorii. Și ce colțișor plicticos e Rettenbachul. Acum cată să ajungi singur mai departe, la drumul de fier său în altă parte. Și apoi—vă rog—mai bine să nu mai spun nimic..

— Renunți la cuvânt?

— Nu știu!, ar fi fost poate mai cuminte—și se uită nedumerit la apărător, care îi face semn să continue.

Acuzatul făcu timid un pas înainte. Jurații își făcură mâinile pâlnie ca să priceapă ceva.

— Tata mi-a trimis vorbă să mă întorc acasă. Că nu mai e tânăr și nu mai poate pridi cu gospodăria. Că slugi nu se mai găsesc și muncă—multă. Procop-seală mare nu-i, dar pentru trai tot mai este. Eu i-am trimis răspuns că fiecare face cum gândește că-i mai bine. Cu viața de țăran nu mai merge! Ori și unde e mai bine ca la țară... Să vânză gospodăria. Eu am început să mă îngrijesc de slujba dela drumul de fier, pe care am și căpătat-o pe urmă!

— Cât timp ai fost în slujba asta?

— S'a mai scris. Cinci ani pe linia Neuhoft. Apoi acar la Balzing. Acolo am stat doi ani și șapte luni.

— Și părinții d-tale?

— Mama a venit odată să mă vază. Și când n'a putut să doarmă și a văzut slujba mea, mi-a spus: „Hartel, cum poți tu să înduri așa ceva? Răspunderea asta și nopți întregi fără hodină!”

De multe ori mă gândesc la spusele mamei: „Acasă ți-ar fi doară de zece ori mai ușor”, îmi zicea dânsa. „Cel puțin ai dormi noaptea”. — „Mamă, îi răspunsei eu, te obicinuești cu toate. Și oricum, da' tot e mai bine la calea ferată decât în sat între țărani”. — „Ei, dacă-ți place ție Hartel, nu vrem să fim piedică la fericirea ta. Cată numai să pui ceva de o parte pentru bătrânețe”. — „Dar am pensie!” i-am răspuns eu. Când să plece, mama își mai aruncă ochii prin odaie: „Păi loc ar fi aici pentru mai mulți. Dacă ne-o merge vre-o odată rău de tot la Rettenbach, venim și noi la tine”. — Și ce pustiu eră, după ce a plecat maica. Parcă mă întrebam: De ce nu te duci și tu acasă? — Și a plecat singură sărmana femeie.

— Pe atunci nu erai încă însurat? întrebă judecătorul.

— Asta a fost după puțină vreme. Acum mi-era

mai plăcut! Dar tot nu mi se părea că părăsisem pe bătrânii mei părinți. Mereu am avut de gând să le trimit ceva bănișori, dar am rămas mereu numai cu gândul. Am avut și eu necazuri și pe urmă au în ceput să vie copiii, unul după altul. Când a venit apoi scrisoare de acasă că mi-au murit părinții, așa de repede unul după altul, mi-am zis, întâia dată: Rău ai făcut de ai părăsit casa părintească. Au trebuit s'o vânză din cauza datoriilor.

Președintele îl întrerupse:

— Pe noi ne-ar interesa în deosebi să ne povestești cu deamănuntul de ziua când s'a petrecut nenorocirea. Toate câte ai făcut și ai gândit.

— Înaltă Curte! răspunse acuzatul frângându-și mâinile. Credeți că știu ceva? — s'a șters — s'a șters tot din minte!

— Nu dormiseși, nu-i așa? interveni apărătorul.

— Așa e, aveam serviciu dela miezul nopții, dela orele douăsprezece.

— Adică la orele șapte jumătate seara când s'a întâmplat nenorocirea, erai în serviciu de nouăsprezece ore și jumătate, fără întrerupere?

— Acum mi-aduc aminte: Gerstner eră dus la nunta soră-si. O să stau eu în locul lui, îmi zisei.

— Dar cine e Gerstner?

— Ei, cellalt. Al doilea acar.

— Când trebuia de drept să ieși din serviciu? întrebă procurorul.

— La amiazi.

— Va să zică dela amiazi până seara ai făcut slujba de bunăvoie?

— Da, fiindcă m'a rugat Gerstner.

— Și nu erai încă obosit? întrebă judecătorul.

— Mă gândeam: Las' că o mai duc eu câteva ceasuri. Am fost doar de mai multe ori câte douăzeci de ceasuri în slujbă. De data asta eram însă cam somnoros, căci dormisem rău nopțile din urmă.

— De ce dormiseși rău nopțile dinainte?

— Imi erau bolnavi de scarlatină doi copii. Nevasta eră obosită ca vai de lume, așa că trebuiam să mă scol și eu să dau o mână de ajutor.

— A fost atunci foarte nechibzuit din parte-ți, că ai mai căutat să-l înlocuești și pe Gerstner.

— Pentru Dumnezeu! m'am gândit eu. Dar eră vorba de soră-sa care nu se mărită în fiecare zi.

— Ai fost ziua aceea într'una în stație?

— Dela trei jumătate până la ora șase acarii n'au de lucru. Vroiam să mă odihnesc puțin în pat și nevasta trebuia să mă scoale pe la cinci și jumătate. N'am putut însă așipi. Copiii erau neliniștiți. Pe la șase am venit în stație să aprind felinarele. Apoi sosi trenul de poștă din Reichstein. Pe la șapte și 13 minute se încrucișează trenul de persoane din Birnthal cu acceleratul. Da, acum mi-aduc aminte. Se zicea că acceleratul are o întârziere de cincisprezece minute. Așez macazurile și bag tocmai de seamă că s'a stins felinarul de sus. Din cauza vântului. Geamul verde lipsea la felinar.—Mai e timp, zise domnul șef și chemă un hamal dela trenul de marfă ce eră atunci în stație.

În vremea asta luminile roșii începură să se zărească, acceleratul se apropia. Imi ziceam în gând: Da' iute mai sosește astăzi! Nu e bine să-i stai în cale. Dumnezeu! n'am pus încă macazul! Mă reped la manivelă și trag din toate puterile. Tremur din mâini și din picioare, gândindu-mă la cele ce s'ar fi putut întâmpla, și, nu știu — Isuse, Maică Precistă! S'a întâmplat ciocnirea — ciocnirea cea grozavă!

Își acoperi ochii și urechile cu mâinile și plângea cu hohote.

După puțină liniște judecătorul îl întrebă:

— Și mai departe?

— Mai mult nu știu nimic, domnișorilor. Eră întineric de tot. Numai făclii roșii. Și uite cum îi duc — uite cum îi duc...

— Pe cine?

— Răniții, ai de-și trag sufletul, morții. Ii duc pe scânduri, pe târgi, în cearșafuri, îi duc într'una — într'una. Oamenii, ca cărpele! E grozav! Grozav! Grozav!...

Sala întreagă tăcea ca o cameră mortuară. Ici, colo se auzi în sfârșit câte un suspin de abia reținut.

— Vino-ți în fire, Stelling, îi spuse președintele. Cei mai mulți dintre răniți or să se facă sănătoși cu ajutorul lui Dumnezeu. — Aș dori numai să mai știu, de ce ai pus macazul chiar în momentul hotărâtor?

— Pentru că așa trebuie să fac când trece acceleratul.

— Prin urmare erai în ordine. Cum îți explici atunci nenorocirea?

Acuzatul se ridică, și spuse:

— Nu știu altfel, nu știu. Se spune că aș fi pus macazul bine întâia dată — și apoi am uitat — că pe urmă am crezut, în turburarea mea, că nu l'am pus — și l'am pus apoi greșit.

— E posibil lucrul acesta?

— Dumnezeu știe! Se poate să se fi întâmplat și așa, eu însă nu știu nimic!

— Va să zică nu știi dacă puseseși macazul din prima dată, adică înainte de obicinuita încrucișare a celor două trenuri?

— Se prea poate s'o fi făcut-o. Altfel nu văd cum ar fi cu putință!

— Nu cumva eră macazul defectuos? Nu l'a întors poate altcineva?

— Doamne, nu știu nimic! gemu acuzatul și își înfipse degetele în frunte.

— Mai ai ceva de spus, Stelling?

— Faceți cu mine ce voiți.

Președintele declară dezbaterile închise și jurații se retraseră în camera de chibzuire. Dar deosebirile de păreri din sala de ședință, trecură și în camera juraților.

— Ce e de făcut? se întrebă unul. Orice intenție rea e exclusă. Omul nu e păcătos, nu e nici măcar ușuratic. De vină sunt împrejurările. Fie căruia dintre noi îi s'ar putea întâmpla la fel. Orele suplimentare ar trebui să fie interzise. După nouăsprezece ore de lucru, natura își cere dreptul ei. Ceeace l'a nenorocit

a fost bunătatea. Și omul suferă, e zdrobit. Cum putem scoate vinovat pe un nenorocit ca ăsta?

Altul îi răspunse: Din vina lui au pierit cinci suflete și de trei ori pe atâția zac greu răniți. Cum ar putea cineva să se mai simtă sigur pe calea ferată dacă n'ar domni cea mai mare severitate față de personalul de serviciu? Dacă achităm pe omul ăsta, îi se întâmplă mâine și altui impiepat ceva omenesc. E nevinovat? Bine! Dar cei înmormântați erau și ei nevinovați. Cine primește o slujbă ca aceasta, în industrie sau la căile de comunicație, trebuie să știe ce răspundere își ia. Și — când nenorocirea s'a întâmplat, nu trebuie să ascultăm de mila omenească; și nici măcar de dreptate. Inima ne va spune: E nevinovat! și legea va trebui totuși să-l condamne. Vor avea amândouă dreptate!

La întrebările puse juraților, aceștia răspunseră cu majoritate: *da*.

Și judecătorii îl condamnară pe acarul Bernhard Stelling la trei luni închisoare.

Unii discutară sentința, căci le părea prea blândă. Ce înseamnă trei luni închisoare, când e vorba de atâția morți! Dacă e de vină... fatalitatea, atunci să-l fi achitat; dacă e vinovat cu adevărat acarul, măcar zece ani închisoare să-i fi dat.

Altul mai îndrăzneț: Judecătorii s'au achitat pe ei înșiși. Compromisul acesta banal dintre achitare și condamnare, nu va încărea conștiința nimănuia dintre ei.

Bernhard Stelling scrisese nevestei după trei săptămâni de închisoare:

Dragă Cristino!

Tot acum scrisese și la gară. Nu vreau să mai am de acum înainte aface cu ea. Cu nimic, unde sunt roși. Mi se face rău, de câte ori aud prin ferăstruica mea înaltă șueratul unui tren. Om lua o căsuță fărâneasă, oriunde om găsi-o. De-l ascultam pe taica, ar fi fost mai bine. Acuma trebuie să începem toate dela capăt. Sărută-mi copilașii. Și ei or să fie mai sănătoși în aerul proaspăt dela țară, decât în aburi și fum. Tu chiar ești pe jumătate fărâncă. Poate c'o să ne fie odată mai bine. Pedcapsa imi pare lungă, de pe acum dar e prea ușoară. Câte odată, răstorn banca și ingenuchiez pe muchia ei ca să nu-mi mai simt greul.

Al tău credincios Bernhard.

Peter Rosegger

In românește de I. K.

BIBLIOGRAFII

P. Dulfu, *Isprăvile lui Păcală*, Ediția III-a. Buc. 1912. Prețul 1 leu.

I. Ursu, *Cauzele dezastrelor noastre*. Arad, 1912.

N. Zaharia, *Studii psihologice; Remușcarea, Remușcarea în dramele lui Shakespeare, Dezolarea. — Consolarea, calomniia și lingușirea*. Prețul 1 leu; ediție de lux, 1.50. Depozit general la librăria Socec, București, 1912.

CRONICA TEATRALA

Teatrul Național.—Egreta.—(*L'Aigrette*), piesă în trei acte de Dario Niccodemi.

Teatrul Modern.—Compania dramatică M. Voiculescu.
Voia Inimii (le Coeur dispose) comedie în trei acte de Francis de Croisset.

Piesa *L'Aigrette* (tradusă pe românește *Egreta*, vocabul care nu este admis de limba noastră literară, și traducătorul făcea mai bine să-l lase limbajului din Lipsani și strada Smârdan) a lui Dario Niccodemi, secretarul italian al D-nei Réjane, care scrie piese franțuzești pentru ilustra sa patroană, este mult inferioară *Refugiului*, o piesă care a avut un frumos succes la noi când s'a jucat de Compania Davila acum câți-va ani. Ce caută *Egreta* (dacă trebuie să zicem și noi *Egretă*) la Teatrul Național? O piesă, ca multe altele franțuzești, făcută pentru anume actor sau actriță mari. Unde e marea valoare literară sau documentară a operei, care să ne îngăduiască a o reprezenta chiar prost, numai pentru ca să o reprezentăm, ca și publicul nostru să se înfrupte, orcum ar fi, din marile producțiuni ale Occidentului? Or pentrucă s'a jucat la noi *Refugiul*, piesa bună a lui Niccodemi, trebuie ca și Teatrul Național să joace *Egreta*, piesa mediocră a aceluiaș. Ar trebui lămurit, odată pentru totdeauna, dacă Teatrul Național are sau nu o menire culturală înaltă, și dacă are, cum trebuie să o realizeze. În locul repertoriilor chaotice, cu piese alese la întâmplare, am dori să vedem în sfârșit un repertoriu rațional, în care să se desemneze un plan cultural, un program cu o idee oarecare. Dar haide să admitem că și Teatrului Național îi e îngăduit să reprezinte o *Egretă* oarecare,—o piesă al cărei succes l-a făcut aiurea o virtuozitate impecabilă de interpretare: atunci însă nu mai îi este permis să o joace orcum, la întâmplare,—așa cum s'a jucat deunăzi *Egreta* cu pricina.

Și Dario Niccodemi, ca și alții care au început cu piese denotând o preocupare de probleme psihologice mai delicate (dovadă *Refugiul*), s'a simțit atras spre formulele teatrului brutal al unui Henry Bernstein, teatru care a stăpânit câțiva ani scenele pariziane, dar care acum e pe cale de a dispărea cu mijloacele lui abile și impresionante, dar ieftine și străine de adevărata artă dramatică mare. *L'Aigrette* ne duce în plin teatru brutal, și imediat recunoaștem caracteristicile genului: situații scabroase, psihologie sumară făcută din contraste isbitoare, acțiune vertiginos desfășurată, supărătoare insistență asupra părților uricioase ale vieții și suflului omenesc. D-na de Saint-Servant, din cea mai bună aristocrație franceză (e o tendință în teatru brutal de a ponegri această nenorocită aristocrație franceză), e bătrână, văduvă și ruinață. Are un fiu unic, pe Henry, pe care l-a crescut sub stricta și imediata ei dominație, pregătindu-l pentru o viață de inutil decorativ, așa cum se cuvine unui fecior de nobili. Ca să-și poată țineă aristocraticul ei prestigiu (d-na de Saint-Servant poartă

pururea o egretă la cap, ea este „la dame à l'aigrette“,—simbol al aristocraticelor ei fumuri), ruinață cum e, exploatează dragostea nesfârșită a d-nei Leblanc, o femeie bogată, cu necazuri conjugale, pentru tânărul și elegantul Henry de Saint-Servant. Bătrâna esercită un adevărat șantaj asupra bieteii femei, amenințând-o pururea cu căsătoria lui Henry, pentru a o face să plătească mereu. Fiul, deși are douăzeci și cinci de ani, crescut cum este în adorația perpetuă a mamei sale, nu bănuiește cătuși de puțin rolul frumos ce-l face să joace venerabila sa mamă.

Soțul amantei exploatare, d. Claude Leblanc, care a aflat totul, după ce plătește datoriile nevestei sale, îi spune pe față adevărul și îl acuză de părtaș la jefuirea femeii. Buimăcit, Henry cade ca din nou și nu mai înțelege nimic. Cum însă e o fire cavalerască și profund cinstită, hotărârea lui e repede: dacă Leblanc a mințit îl va omorî; de a spus adevărul, se va sinucide. În urma explicației fără înconjur ce are cu mama sa, vede groaznicul adevăr. Cu o asemenea pată nu mai poate trăi. Hotărârea tânărului e luată. Dar mai rămâne amanta, femeie ruinață și dânsa și în divorț cu bărbatul ei. Aceasta îi deschide ochii și-i arată că sinuciderea e un *exil* laș, că datoria lui e să-și refacă o viață cinstită, de muncă și iubire, în marele tumult al vieții, dincolo de nimicurile și prejudecățile aristocratice. Henry se convinge și amândoi pleacă în lume. Dragostea Suzanei îl face om și-i dă curajul vieții.

O asemenea piesă nu poate trăi decât printr'o interpretare cu desăvârșire unitară și superioară. Sînt patru roluri, cel al D-nei de Saint-Servant, al lui Henry, al soților Leblanc care trebuie ținute la o perpetuă înălțime și încordare. Trei din artiștii care au făcut aceste roluri s'au arătat insuficienți. Unul singur a fost la înălțime. Scena dintre mamă și amanta fiului, care ține o bună parte din sfârșitul actului I, a fost cu desăvârșire ratată. Lupta disperată a amantei care vrea să-și apere bunul ei, și aristocratica obrăznicie a nobilei miluite,—conflict care trebuie să ia proporții dramatice, a trecut ca orșicare ceartă între două femei mai dîrje. În actul al doilea, scena lungă și brutală dintre cei doi soți a pornit într'adevăr interminabilă și a fost o mare ușurare pentru public, ca un vînt răcoritor după multă zăpușeală, intrarea în scenă a d-lui Bulandra cu eleganța și patosul său. Jocul d-sale a înviorat restul actului al doilea și a dat viață actului final. Păcat că n'a fost decât prea puțin secundat de ceilalți. D-l Livescu care e excelent în scenele de brutalitate rece și cinică (de pildă în scena explicației dintre Saint-Servant), șovăiește când e vorba de o emoțiune mai adâncă și mai omenească de exprimat. De aceea a ratat toată scena dintre cei doi soți. Rolul lui Leblanc ar fi fost foarte nemerit pentru d. C. Radovici, a cărui apariție într'un rol mare o așteptăm cam de mult. D-ra El. Mihăilescu n'are nici unul din mijloacele necesare pentru a redă pasiunea neînfrănată a unei femei ca d-na Leblanc. D-sa a fost de o slăbiciune neiertată. Cu multă convingere și sinceritate a jucat d-na De-

metriade (D-na de Saint Servant), dar cu prea multe disonanțe și prea puțin prestigiu aristocratic.

• • •

La Teatrul Modern se joacă o comedie sentimentală a lui Francis de Croisset (parizian de origine belgo-semitică), *Voia Inimii*, pe franțuzește *Le Cœur dispose*, care a avut destul succes la Paris și va avea, deci, și la București. E o comedie agreabilă și cinstită, care pune în joc sentimente nobile, în care înșelăciunea e demascată de cinstea scrupuloasă, și care se termină printr'o căsătorie care proclamă drepturile inimei învingând prejudecățile de castă. Precum vedeți, tot ce poate fi mai frumos. Un spectacol de familie. Abilul autor a simțit că publicul parizian s'a săturat de teatrul brutal și de comediile pornografice și de aceea i-a servit această generoasă și onorabilă comedie. Eroul este un arivist, dacă voiți, dar un arivist nobil. Robert Levaltier are un suflet frumos. Dorința lui este să ajungă, să se ridice sus, să fie bogat, să fie puternic: alege însă mijloacele cele mai bune. El refacă *le Roman d'un jeune homme pauvre* al răposatului Octave Feuillet, dar îl adaptează la zilele noastre. E un visător, desigur, dar în același timp un om grozav de practic. Nu-și pierde vremea cu chimere și sentimentalități, nu ia atitudini de erou romantic: adună experiență de pretutindeni, capătă cunoștințe folositoare și știe să meargă drept la țintă. Când intră ca secretar la bogătașul Miran-Charville, un fel de găgăuțu pretențios și ridicol, Levaltier simte că a găsit terenul nemerit pentru el, că aici e chemat să facă lucruri mari. Într-adevăr, în castelul lui Miran-Charville, momentul e hotărâtor pentru toți. D-ra Miran-Charville, o ființă fermecătoare, obsedată de o ceată de fanți vânători de zestre, ca să scape de stăruințele acestora și ale familiei, se hotărăște, deși n'are nici o înclinare spre matrimoniu, să se căsătorească cu baronul Houzier, un om care nu-i facea curte, nu vâna zestre, vădov cu un băețel drăguț, adevărat gentleman, cu aparență serioasă, corectă, liniștită. Nemerise bine biata Elena! Abilul Robert Levaltier, care știe tot, se pricepe în artă ca și în afaceri, care a scris o carte despre câini și cunoaște moșiile mari din toată lumea, care a umblat pretutindeni și are documente despre tot soiul de oameni, dă pe față ce fel de om e corectul baron Houzier. Acesta, împreună cu tovarășul său Parraineaux, financiar incorect, a combinat o escrocherie împotriva lui Miran-Charville: Parraineaux, grație stăruinței și încrederii de care se bucură Houzier, convinge pe bogătaș să-i vândă pe un preț de nimic un domeniu din Algeria, de unde se pot scoate bogății imense. Când e la iscălirea contractului, Robert Levaltier începe să ridice obiecțiuni. Tovarășii simt că au înaintea un om strașnic. Încearcă să-l corupă. Robert, om stăpân pe sine, nu se indignează, nu țipă, nu se revoltă: îi are pe bandiți în mână. În buzunar are toate actele compromițătoare împotriva lor; acumă împune el toate condițiile și ceilalți sunt nevoiți să le primească. Miran-Charville face o afacere excelentă și Elena scapă de primejdia de a se mărită cu un escroc.

Căci Levaltier i-a pus lui Houzier condiția să renunțe imediat la mâna d-rei Miran-Charville. Dar nici nu eră nevoie de condiția aceasta, căci Elena, care eră alături (din întâmplare, căci întâmplarea favorizează pe eroii nobili în genul lui Levaltier și e de mare ajutor dramaturgilor), auzise totul. Mirarea Elenei e mare, de oarece nu pricepe ce l-a făcut pe Levaltier, pe care ea îl disprețuise și-l luase pururea de sus, care și el la rândul lui îi dase dovezi că nu o poate suferi, să lupte atât în interesul ei. Mândria ei e jicnită că trebuie să aibă recunoștință pentru un astfel de om. Într-adevăr, omniștientul Levaltier, așa de sigur de sine, așa de tranșant în toate, a ajuns nesuferit tuturor, mai ales de când familia Miran-Charville îi datorește și recunoștință. Proiectele ambițioase ale tânărului secretar par a se fi prăbușit. El însă e resemnat, sigur încă de tăria și bogăția lui interioară. Infrângerea lui și-o atribuie faptului că a introdus elemente sentimentale în planurile lui. «Când vrei să ajungi, nu trebuie să te amorezezi» spune el lui Bourgeot, fostul secretar al lui Miran-Charville. După Houzier, care e mai mult gonit, e hotărât să plece și Levaltier. Dar aci se face *voia inimii*. În urma unei explicații foarte vii între Elena și Robert, diapazonul certei scade din ce în ce și ceea ce trebuia să se întâmple, ceea ce prevăzuserăm dela început, se întâmplă: tinerii cad una în brațele celuilalt. Și dușmănia dintre cei doi se termină printr'o căsătorie.

Comedia aceasta vioaie, cu dialog agreabil, cu tipuri accesorii vesele, deși unele cam convenționale (sculptorul Faloise, de pildă), a fost laudabil interpretată de Compania Marioara Voiculescu, deși nu cu unitatea și vioiciunea pe care ne-am obișnuit să le vedem realizate pe scena Teatrului Modern.

Cu multă simpatie a fost primită d-ra Tina Barbu într'un rol de comedie, care i-a șters de pe figură încruntarea revoltatelor pe care de obicei le joacă D-sa. D. Manolescu (Robert Levaltier) ca totdeauna, joacă cu o fină pătrundere psihologică, iar D. Storin (Houzier) cu o corecțiune rece și sigură. D-nii Simionescu (Parraineaux) și Morțun (bătrânul secretar Bourgeot) au compus amuzante siluete. D. Constantiniiu a caricaturizat prea mult pe nerodul Miran-Charville.

Lazăr Cosma

Din „*Noua Revistă Română*“, s'au pus în vânzare colecțiile volumelor V, VI, VII, VIII, IX, X și XI, legate în scoarțe tari și demne de a figură în orice bibliotecă, pe prețul excepțional de lei **1,50 fiecare volum** (în provincie plus 60 bani porto pentru 1 sau 2 volume; lei 1.10 pentru 3 sau 4; și lei 1.85 pentru 5, 6 sau toate 7 volumele).

Un volum cuprinde până la 450 pagini variate și mereu de actualitate.

Tabla Generală de Materii a Revistei, care formează un neprețuit mijloc de cercetare pentru intelectualii de orice categorie, se află anexată la fiecare volum. — Pentru cei ce vor să cunoască dinainte cuprinsul acestor volume, Tabla de Materii se trimite gratuit, la cerere.

Comenzile, făcute pe cotorul mandatului vor fi înaintate administrației revistei.

INSEMNĂRI

LITERATURA ITALIANĂ LA UNIVERSITATE.— Zilele trecute d. Ramiro Ortiz, conferențiar de limba și literatura italiană la Universitatea din București, și-a deschis cursul său tratând despre *Influența lui Metastasio în literatura românească din secolul XVIII-lea*.— Românii, spune d-sa, sunt cei dintâi dintre popoarele secolelor XVII-lea și XVIII-lea care nu pierduse respectul pentru Italia ajunsă pe acele vremi o țară cucerită, deezăută politicește. — Pe aceste vremi, Miron Costin ridică Italiei un imn entuziast, numind-o „Scaunul și cuibul a toate dăscălii și învățăturile”.

Starea socială a Țării Românești în sec. XVIII e asemănătoare celei din Italia, în acest veac de moravuri ușurele și poezie.. pastorală. În Italia, poezia lui Metastasio și satira lui Parini; la noi, poezia neoanacreontică a lui Konaki și a Văcăreștilor, alături de satira, grosolană dar expresivă, a lui Millo și cea mai fină a lui Budai-Deleanu a cărui „Tiganiadă” e inspirată în parte și din Tassoni.

Pe aceste vremuri, așadar, apare la noi influența mare-lui poet Metastasio, pe care Jenăchiță Văcărescu îl numește în ale sale „Observații asupra gramaticii românești” — „prea înțeleptul și plinul de istorie Metastasio, pentru care îndrăznesc a zice că nu s'a împodobit acest poet cu poezia italienească, ci a împodobit poezia italienească cu duhul și cu condeiul său”.

Anii cei mai străluciți pentru renumele lui Metastasio la noi, încep dela moartea acestuia (1782) până la cea a lui Jenăchiță Văcărescu (1799). Aci se fixează traduceri făcute de Alexandru Beldiman și Ienache Slătineanu (la Iași și Sibiu, în 1784 și 1797). Pela 1818-20, apoi, Budai-Deleanu și Ștefan Crișan, începuseră să traducă și ei din Metastasio, lăsând însă lucrările lor neisprăvite.

Pela 1836, însă, data înființării Teatrului românesc, pe acele vremi de romantism și revoluție, Alfieri înlocuiește cu tragediile sale melodramelile lui Metastasio din care nu se reprezintă decât odată „Didona”, în 1833, și o reprezentație, îndoelnică, a lui „Catone în Utica” în 1835, ambele la Iași. — Dacă se adaugă, apoi, o traducere a „Libertății” (din franțuzește) datorită lui Grigore Alexandrescu (1865), câteva citații în operele lui Aristia și Negruzzi — se poate conchide că influența lui Metastasio asupra literaturii românești n'a fost mai mare ca cea a lui Florian și Gessner, poate chiar mai restrânsă.

Mai departe, d. Ortiz arată cunoștințele lui Jenăchiță Văcărescu asupra limbii, metricii și literaturii italiene.

Printre poeziile lui Jenăchiță Văcărescu d. Ramiro Ortiz nu găsește nici o urmă de imitație din Metastasio. Printre cele ale lui Iancu Văcărescu, însă, d-sa găsește o întregă serie de „Cantonețe” ce se resimt de o astfel de influență; D-l Ortiz arată meritul acestor traduceri cari au păstrat armonia versurilor italiene.

Concluziile d-lui Ramiro Ortiz asupra acestor prime legături dintre literatura italiană și cea românească, sunt: „Metastasio n'a fost desigur singurul model al poeziei lui Iancu Văcărescu, după cum, exagerând puțin ca să facă plăcere Italianilor, spune d. Prof. Iorga în cartea sa închinată cincuanteanarului regalului italian; și nu, în literatura italiană care pregăti patria în inimile a trei generații, cel de-al patrulea dintre poeții Văcărești și-a găsit simțirea care-l făcu să scrie pe Codicele fanariotului Ioan Caragea, celebrele versuri:

Ah, de-ar putea a ne dobândi, ș. c. l.

„Nu: lauda aceasta trebuie aduse marelui mume Roma, de unde „il santo uccello” (Iancu Văcărescu spune și el aproape ca Dante: „pajera sfântă”) a venit în sbor la Dacia; așadar nu e vorba aci de Italiani, ci de Romanii „mari în războaie și'n pace!”—Să observăm mai bine cum atât pentru Văcărescu cât și pentru Dante, acvila romană era „il santo uccello”—pajera cea „sfântă”—și această polrivire de simțire ne e mai scumpă de relevant, de cât orice altă înrăurire pe care literatura italiană ar fi avut-o asupra simțirii și artei celui mai vechiu poet român.

„Atât versurile nedibace ale bătrânului boier, cât și cuvintele ilustrului istoric contemporan, arată că Roma nu pierde, că n'a pierit nici odată în inima copiilor săi, chiar îndepărtați, chiar scăzuți, chiar neștiutori de origina lor foarte nobilă. Va sosi ziua când în Italia, scânteia păstrată cu sfințenie în mănăstirile și școlile de gramatică, va izbucni strălucitoare într'un incendiu sublim, și lumina ei se va răspândi peste popoarele cele mai îndepărtate. Atunci Români și Italiani se vor recunoaște și se vor îmbrățișa, atunci *lampadoforii* vor întinde departe unde privire

nu ajunge, lanțul lor simbolic, și din mâini polone și ardene, latinii dela Dunăre vor primi „Făclia Vieței” pe care mâini italiene o aprinseră pentru întâia oară.”—

Prelegerea aceasta, care face parte dintr'o lucrare ce va fi publicată în *Giornale Storico delle Letteratura italiana*—e o contribuție de samă la studiul istoric al literaturii noastre. Ea așează în acelaș timp pe d. Ramiro Ortiz în rândul cercetărilor serioși, și în alară de „filo-românii” sentimentali, cari ne-au obișnuit până nu de mult cu entuziasmul lor de paradă.—C.

LOGICĂ NAȚIONALISTĂ.—Luni seara a avut loc la Ateneu o serbare dată de Societatea Română de Agricultură.

D-nul Iorga, neobositul Român, a ținut o conferință despre *politica externă a Statelor agricole*; a vorbit curent și cu oarecare scânteiri, cum vorbește D-sa în fața unui public ce-l simpatizează. Conferința a fost interesantă; foarte interesantă pentru că nici-odată ca în această conferință, și un analist puțin atent nu ar fi avut prilejul să descopere schema logică a principiilor și argumentărilor teoreticianului naționalist. Nici un orator, poate, nu are îndrăzneala D-lui Iorga de a prezinta o cugetare mai ne-completă și mai hazardată, sub forme mai definitive și mai pretențioase.

Conferința d-lui Iorga, având de scop să determine după studioasele meditații ale unui bărbat istoric și de Stat, linia de conduită a poporului român în actualele împrejurări internaționale, a avut următoarea schemă logică:

Noi, Românii, suntem prin tradiția invincibilă a tuturor veacurilor vieții noastre, un popor exclusiv agricol. Popoarele agricole au conștiința precisă și clară a drepturilor lor, după cum precis și clar e hotarul pământului pe care-l cultivă. Popoarele agricole sunt oportuniste în politica lor, după cum oportuniști sunt agricultorii față de schimbările vremii. Popoarele agricole sunt lipsite de gustul aventurii și nu pot avea tendințe imperialiste, tocmai pentru că au imaginea clară a hotarului stăpânit.

Deci, noi Românii nu trebuie să avem tendințe imperialiste și de aventură, iar în cazul de față nu trebuie să tindem la nici o cucerire de pământ bulgăresc.

— Abstracția d-lui Iorga se ridică în înălțimi atât de amețitoare încât smulge aplauze și încercă minți, dacă nimeni n'are grija s'o coboare mai aproape de pământ. Așa, de pildă, afirmarea că noi suntem un popor exclusiv agricol, este în contradicție cu prezența în trecutul nostru a unei burghezii de meșteșugari români cari, chiar după părerea d-lui Iorga, trebuiau încurajați și fortificați pentru a evita cötropirea evreiască. Apoi afirmarea că Statele agricole nu pot face politică imperialistă este distrusă, de faptul că Românii, poporul prin excelență imperialist era un popor prin excelență agricol. Și, în fine, cererea noastră de pământ bulgăresc nu este o tendință imperialistă, ci un simplu proiect de apărare în contra politicii nesigure și imperialiste a Bulgarilor.

Toate aceste considerente care complicau argumentația au fost lăsate fără nici o dificultate la o parte și, dintr'o foarte problematică analogie psihologică, a ieșit îndrumarea politicii externe a Statului român. Flori de stil și glume a făcut multe d-l Iorga, dar argumente noi n'a mai adus.

A făcut literatură romantică în chestie de politică practică; a făcut ideologie și a fost deductiv, unde trebuia să fie empiric și inductiv.

Am dat un model de logică naționalistă; cercetați toate operele politice ale d-lui Iorga și veți găsi aceeaș schemă.

Un ideolog romantic, cu atât mai puțin recomandabil, cu cât e mai conștient. Dar altfel ar putea fi de o atât de prodigioasă activitate?—C.

REYNALDO HAHN. — Conferința D-lui Reynaldo Hahn despre *muzica evocatoare*, ținută la «Cercul Analelor», a fost delicioasă—*charmante*...

Cu o dicțiune fin ritmată, plină de grație, într'un stil îngrijit și poetic, D-l Reynaldo Hahn ne-a citit conferința pe care o ilustră din când în când cu cântece melodioase: proiecțiuni adecuate ideii pe care o desvolta.

D-l Reynaldo Hahn și-a prea ușurat însă sarcina, căci n'a studiat muzica evocatoare de cât la Francezi și dintre muzicienii moderni numai pe a D-sale...

Ne-a spus apoi că muzica este transmisă prin ureche, simplu receptacol, și prin nerv la creier, și că acolo, ne pierdem într'un chaos «inviolabil și sacru»...—Aceste sunt vorbe frumoase, dar nu corespund adevărului. Oamenii de știință au voit să găsească și aci mecanismul intim al fenomenului, și fără îndoială, au ajuns la rezultate foarte interesante.

Se știe că muzica este un limbaj care își are mijlocele lui de expresiune, asimilabil întocmai limbajului de toate zilele. Există un centru muzical în întinsa zonă auditivă a creierului, ce se delimitează foarte bine.

Pentru a înțelege limbajul muzical trebuie să-l învățăm, după cum învățăm și limba pe care o vorbim, afară de cazurile foarte rare de oameni ineducabili în muzică «les idiots musicaux» cum îi numește *Ingenierios* în cartea sa (*Le langage musical*). Dar aceștia sunt specimene patologice.

Limbajul muzical are o mare putere de evocare, prin el însuși. Astfel, un Român ce ar auzi o doină în țară străină, ar fi cuprins de o emoțiune mult mai puternică de cât evocarea unor timpuri patriarcale, evocare pe care i-o poate aduce și auzirea unui madrigal sau musete.

Evocarea poate fi ajutată și de câteva cuvinte ce însoțesc muzica. Și acest gen de muzică evocatoare, a dat naștere

«Muzicii cu program», pe care *Hector Berlioz* a ridicat-o grație tehnicii sale instrumentale, la o mare perfecțiune.

Și apoi muzica poate să fie evocatoare prin asociații de idei: ne revedem un prieten, un trecut, cu care sau în care am auzit aceeași bucată, ne amintim de clipe delicioase, etc.

Muzica pe care o auzim, deslănțuiește în noi reacțiuni fizice, procese biologice cari tocmai acestea constituiesc cauzele evocării. Astfel, când ne aflăm într'o biserică; sub influența unei bucăți muzicale executată pe orgă, cu sunete foarte mult ținute, largi, întretăcute de pauze, vom simți o jenă în respirațiune, jenă ce se va repercurta asupra întregului organism, pe lângă că ne vor cuprinde idei ca cele asupra eternității, infinitului, idei mistice ca cea a dumnezeirii. Religia a știut să pună în serviciul cultului ei acest fel de muzică (muzica religioasă).

Unul din puținii savanți care au studiat chestiunea reacțiilor fizice a muzicii (a coeficienților respiratorii, circulatorii etc.) a fost mult regretatul nostru compatriot *Vaschide*¹⁾ și nu se poate vorbi de muzică evocatoare fără a nu pomeni de numele lui; alături de acesta, dr. Birman-Bera a încercat să utilizeze puterea muzicii evocatoare, și aplicarea ei în *psycho-therapie*²⁾. În sfârșit, cel care a arătat că anumite leziuni din părți bine delimitate ale creierului, fac imposibilă evocarea muzicală, a fost D-l Profesor Dr. Marinescu³⁾.

Ni s'au părut interesante aceste observațiuni, alături de conferința amuzantă a D-lui Reynaldo Hahn, un compozitor foarte distins și un vorbitor fermecător. — *Dr. B.*

1) Vaschide et Lahy: *Les coefficients respiratoires et circulatoires de la Musique*. Turino.

2) Dr. Birman-Bera: *Quelques considérations sur la Melothérapie*. Paris

3) Dr. G. Marinesco: *Des Amusies*. Paris.

REVISTA REVISTELOR

VIAȚA ROMÂNEASCĂ (Oct.). — Relevăm în chip deosebit articolul pe care ilustrul nostru istoric d. A. D. Xenopol, îl scrie asupra *Regelui Carol I*.

D-sa privește viața Regelui nostru dela pășirea Lui pe pământul nostru, făcând istoricul vieții și portretul sufletec al Lui. Insușirile Lui de om politic luminat, de gospodar priceput, sunt relevate pe rând, alături cu ușoare imputări:

«Ceiace s'ar putea bănui Regelui este că El lasă prea mult conducerea numai pe seama organelor pe care Constituția le declară responsabile, anume ale miniștrilor. El învoește să se facă și să se schimbe legile, după placul acestora și subsemnează de azi pe mâine decretul cele mai contra-zicătoare».

«...Carol I este un Rege care respectă prea cu sfințenie și se supune prea mult literii principiului constituțional. Aceasta ne pare cu atât mai adevărat, cu cât Regele nu este așa în toate operele de activitate publică. Așa bunăoară în chestiile ostășești desigur, că El nu ar tolera nici o reformă care să nu cadreze cu convingerile sale...; și acelaș lucru se întâmplă și în politica externă...» «Chestia nerăspunderii Capului Statului, dacă ne luăm după Constituție, nu'L împiedică de a arunca, în cea mai mare răspundere, țara pe care domnește»...

Asupra aprețierii pe care Regele nostru o arată literilor și artelor românești, relevăm iarăș următoarele:

Regele e un bun cunoscător al literaturilor și artelor — și «e straniu cum față cu această mare prețuire a artei și literaturii, Maiestatea Sa să fi rămas cam reținut în distincțiile cu care a cinstit pe reprezentanții intelectualității române. Nici Alexandri, nici Grigorescu, nici Hasdeu, nici Odobescu nu au fost deosebiți prin cea mai mare decorație regală. Toate au fost păstrate numai oamenilor politici, ca și când numai politica ar fi îndeletnicirea de căpetenie a unui popor»...

În cele din urmă, relevăm următoarele încheeri:

«Cu prilejul scrierii Istoriei partidelor politice, în care am răscolit cel mai uriaș și mai cumplit morman de patimi și de porniri omenești, am căpătat adâncă încredințare că Regele nostru a fost un adevărat martir răstignit

pe crucea răutății, de râvnitorii hemesiți de putere, de onoruri și de bunuri lumești, și că numai o personalitate mare și covârșitoare ca a Lui a putut străbate prin toate greutățile, învinge toate voințele și pași triumfător spre țelul ce și L-a pus din momentul ce a călcat pe pământul țării noastre; anume de a duce pe poporul român, pe toate căile, spre înălțimile civilizației, deschizându-i un loc în marea familie a popoarelor lumii, în care el poate de acum înainte să stea cu mândrie, alături cu acele mai bătrâne, mai puternice și, până acum, mai culte decât dânsul».

Am relevat aci părerile distinsului nostru istoric, cari se abat oarecum dela opinia pe care o găsim în genere răspândită pela publicații noastre, când este vorba de aprecieri asupra domniei Regelui Carol. —

Doamna *Coralia A. Xenopol* — *Riria* — onorează cu două pagini No. acesta al revistei ieșene.

PĂRERILE UNOR SPECTATORI este titlul unei noi reviste politice, care apare cu începere dela 15 Noembrie. D-l *C. G. Costa-Foru* semnează cele mai importante articole. Primele cuvinte de introducere arată scopul revistei. «Cei care vor scrie aci sunt, în politică, spectatori. Ei nu aspiră la onoarea d'a vă governa și reprezenta, — lucru cam rar într'o țară unde, pentru a fi *cineva*, trebuie să fii *ceva*. Aspirăm însă la mulțumirea ceă mare d'a sluji, în folosul tuturor, cauza Binelui și a Adevărului.»

Aceste cuvinte sunt de complectat cu următoarele, pe care le găsim tot în corpul primului număr din revistă.

«A da alarma arătând adevărul, a arăta răul cât mai învederat, a'mi da părerea cum s'ar putea îndrepta, aceasta e sarcina ce mi-am luat când am pus mâna pe condei, și socot, în cugetul meu, a face operă de conservator și de bun conservator, aducând la lumina zilei și punând în discuție, pentru a fi stărpite, relele care altminte sunt de natură a sgurui și răsturna întregul edificiu social pe care vrem a'l conserva făcându'l însă locuibil și confortabil pentru toți.

«Această operă de reparație radicală vom cerca a o schița aci. Formula noastră nu e dărâmare, ci reparație socială».

Dela *LUCEAFĂRUL* s'a retras d. *Octavian Goja*. Odată cu aceasta redacția (onor. domn Oct. C. Tăslăuanu) scrie că elimină politica militantă din preocupățiunile sale, și că va face să apară de-acum revista de două ori pe lună în loc de săptămânal ca până acuma. Drept vorbind, noi am pierdut de mult socoteala apariției „Luceafărului” — sperăm să ne-o regăsim de-acum, când beleaua apariției numărului l'a mai ușurat pe domnul Tăslăuanu.

Revista sibiană mai anunță și îmbunătățiri pentru 1 Ianuarie; realizarea lor o așteptăm mai sigur pentru 1 Aprilie viitor.

Printre îmbunătățirile pe cari le introduce, deocamdată, „Luceafărul”, relevăm însă în chip deosebit intrarea în rândul colaboratorilor săi, a *Foarfecului*, care ne onorează tăind trei articole din *Noua Revistă Română* și petrecându-le frumusețea în coloanele „Luceafărului”, fără nici o mențiune de unde ar fi luate.

La «Cronică», o însemnare asupra pictorului *Smighelschi*, a cărui moarte a fost regretată de toată presa Ardealului. Răposatul a zugrăvit catedrala din Sibiu și s'a distins mult în pictura bisericească. Meritul lui e de a fi încercat să introducă viață, mobilitate, suflet în formele vechei picturi bizantine, Sfinții lui trăesc, au suflet, reoglindesc o credință vie, doritoare de progres. Rup cătușele dogmelor rigide. Aceasta e o notă revoluționară, o notă apuseană, pe care a introdus-o *Smighelschi* în pictura bisericească. Și nu e numai o întâmplare că această primenire în pictura bisericească s'a început aici la noi. Legăturile bisericii unite cu apusul, introducerea multor forme din biserica apuseană în biserica ortodoxă a lui Șaguna, pregătiseră terenul pen-

tru această primenire a artei noastre bisericești. Cercetătorii viitorului vor stabili, după ce vor studia întreg materialul, ce a realizat *Smighelschi* în această direcție.

«Tot *Smighelschi* a introdus în ornamentația bisericească motivele artei populare românești. Asta e o inovație națională, care fără îndoială are viitor, dar, numai atunci când motivele artei populare vor servi ca inspirație, ca material pentru combinații de motive noi. *Smighelschi* a reușit numai în parte să realizeze această cerință artistică. Dar dânsul până acuma e singurul, care a dat o îndrumare națională ornamenticeii bisericești».

Charles Seignobos, profesorul de istorie dela Sorbona, scrie în *LE COURRIER EUROPEEN* asupra *Conflictului austro-sârb*.—Austria trebuie să respecte principiul naționalităților în Balcani, pentru ca toate statele balcanice să se poată desvolta în voe. Nimeni nu se poate opune Serbiei ca să-și deschidă drum la Adriatică—dar Serbia va trebui să dovedească că prin aceasta nu vrea să-și deschidă decât debușeuri comerciale, că, prin urmare, are intențiuni pacifice care să-i asigure propășirea economică, și că aspirația ei de azi spre coastele Adriaticei nu-i defel un pretext de creare a unei noi marine de războiu, rivală puterilor de pe Adriatică.

Tot asupra chestiunii sârbești, revista aceasta a deschis o anchetă. *Emil Bourgeois*, și el profesor la Sorbona, răspunde, între altele: „Pacea viitoare a Orientului, ca cea a Europei de altfel, e legată de constituirea compromisului dintre drepturile naționale și politica marelor State europene».

MEMENTO

--- Marele răposat de astăzi, *Caragiale*, a colaborat la *Noua Revistă Română* cu două articole asupra Teatrului Național și cu „Incepem” instantaneu într'un act jucat la deschiderea primei stagiuni a Companiei Davila.

Toate aceste au apărut în volumul VI din revistă.

--- Un resumat, un ghid preliminar și simpatice al filosofiei bergsoniene, e cartea lui *Edouard Le Roy: Une philosophie nouvelle: Henry Bergson* (Félix Alcan-Paris, 250).—Un studiu profund al acestei filosofii ar fi prematur astăzi, iată de ce *Le Roy* a scris această introducere la opera marelui filosof al vremii noastre.

--- Din opera lui *David Hume*, scepticul filosof englez, a apărut în edit. F. Alcan (11 fr.) o alegere.—Sunt lucruri de veșnică actualitate în opera marelui filosof. În „Dialogurile asupra religiei naturale” și în „Tratatul asupra naturii omenești”—găsim, de pildă, gerrenul tuturor teoriilor biologice de astăzi, începând cu cele cam aventuroase ale lui *Félix de Dantec*.

--- De pe urma lui *Jean Moréas* a rămas un material pentru mai multe volume. *Réflexions sur quelques poètes* e primul din aceste uvragii postume ce vor apare succesiv sub îngrijirea executorilor testamentari ai poetului. În acest volum, *Moréas* însemnă studii asupra unor poeți vechi — și se știe cât de bine cunoaștea el vechea poezie franceză.—Sunt studii pornind dela *Labé*, *Ronsard* și *Petrarca* până la *André Chénier*, *Pierre Dupont* și *Hugo*, — oprindu-se pela *Ioachim du Bellay*, *Agrippa d'Aubigné*, *Saint Amant*, *Théophile de Viau*, *La Fontaine*, ș. a.

--- Un medic din Berlin, dr. *Felix Theilhaber*, într'o conferință ținută la Budapesta, a vorbit despre *degenerarea evreilor din Germania*. Evreii degenerază din pricina pierderii sporului de naștere, a amestecului prin căsătorii și a trecerii lor la creștinism. Un sfert din familiile evreești n'au copii și frunțașii evrei trec tot mai mulți la creștinism. Formarea unei clase țărănești, ar fi singurul mijloc pentru salvarea lor. Familiile pribegite să se consolideze prin munca câmpului, în Palestina.

--- Ultimul număr din *Revue Philosophique* de sub direcțiunea filosofului *Ribot*, are un articol al colaboratorului nostru d-l *D. Drăghicescu* sub titlu: *Les concepts de l'Idéal*.

--- Asupra articolului d-lui *C. Sudețeanu: Invățământul filosofic în școala secundară*, din No. 23 vol. XII al *Nouei Reviste Române*,—d-i *V. Gr. Borgovan*, bătrânul profesor de filosofie, ne scrie: „Aprobat din convingere observațiile judicioase ale autorului. Eu însumi am fost contra programului actual de filosofie, susținând pentru clasa VII, nedespărțită—Psihologia și pentru a VIII Logica. Acuma, în vederile d-lui *Sudețeanu*, susțin și eu *Psihologia și Morala* pentru clasa VII, Logica și Istoria filosofiei pentru clasa VIII (cu 2 ore pe săptămână)”.

--- E vorba ca d. *N. Filipescu*, ministrul domeniilor, să creeze o academie agricolă, instituție cu membri inamovibili și cari să se rostească asupra tuturor chestiunilor agricole cum și a legilor cu caracter agrar. Pe lângă această instituție va apare o revistă care să fie răspândită la țărani. Conducerea revistei va fi încredințată d-lor *De-lavrancea* și *Vlahuță*.

--- Raportorul bugetului pentru armată, deputatul *Iosif Reinach*, a vorbit în Camera franceză despre *descreșterea populației și urmările ei pentru armată*. Acum 40 de ani s'au născut 494 mii copii de sex masculin, azi însă se nasc anual numai 400 mii. În anul 1893 au fost chemați la recrutare 343 mii, și acum numai 301 mii. În 1904 au fost recrutați 238 mii, azi numai 215 mii.

--- *Ernest Daudet*, bătrânosul regalist, romancier, istoric și ziarist, continuă seria sa de „Povesti din timpurile revoluționare”, într'un volum nou: *Tragédies et comédies de l'histoire* (Hachete, 3.50).—Volumul e plin de spectacole mișcătoare de prin Istoria Universală, cu deosebire din vremile Teroarei.

--- *Louis Pergaud*, un premiat de mai anii trecuți ai Academiei Goncourt pentru poveștile sale din lumea animalelor, „De Goupil à Margot”—are acum un roman de ma douzième année—povești din copilărie: *La Guerre des Boutons* (Mercure, 3.50). Într'o prefață îndrăzneată, scriitorul spune: „Am vrut să redau o clipă din viața mea de copil, din viața aceea entuziasată și brutală de viguroși pui de sălbateci, în tot ce ea avu mai sincer și eroic, adică mai liberă de ipocriziile familiei și ale școlii».

--- D-na *Henriette Régner*, profesoară de dans și de ținută la Opera mare din Paris, a scos o carte *L'Harmonie du Geste*, în care predă exerciții de ținută și grație tinerelor fete (Edit. A. Collin, 10 fr.) Armonia gesturilor, grația înfățișării, știința atitudinilor, toată această parte exterioră a educației tinerelor fete, n'a luat până acum în ochii părinților și a profesoarelor importanța ce o merită — așa se plânge autoarea care vrea azi să umple această lacună a educației.

--- *Le Machuel*, director al învățământului public în Tunisia, a scris un volum cu *pagini alese din Autorii Arabi*, (edit. A. Colin, 3.50). Tot sufletul arab, cavaleresc, idealist și îmbibat de sensualitatea orientală, e revelat în această Antologie. Volumul are o introducere generală, glose, note și un lexic. Astfel, volumul nu e numai o carte de plăcută lectură, ci servește și studiului serios al literaturii arabești.

--- În Londra, dela 20—30 Martie anul viitor, se va deschide o mare *Expoziție Cinematografică*, împărțită pe secții educative, tehnice, industriale, sociale, etc.

--- Zilele acestea a apărut la Hamburg romanul *Der Schutten* (Umbră) de cunoscutul scriitor elvețian *Ernst Zahn*.

